

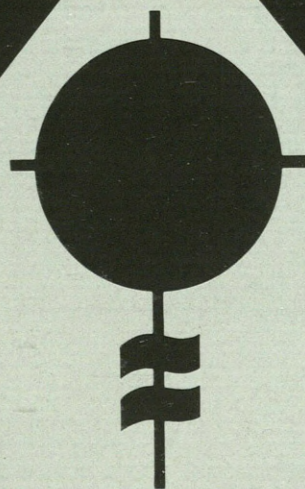
zeruko ARGIA

OCAÑA: 'euskaldun
bat eraman nahi
nuke.'

.kilometroak 79.
.zalduek
egurrezko
tresnak.

justo elizaren 'periko'
polizi espainolak
eraila

Has zaitez gutaz beste era batera pentsatzen

Gurekin harremanak dituztenei gauzak ikusteko era berri bat, erlazioatzeko beste estilo bat eta zerbitzu sorta osoagoa eskaini nahi diegu. Gure postura, biharrak gaurtik eskatzen dizkigun baldintzetara egokitu nahi dugu. Izan ere, inoiz baino hobeak izan nahi dugu. Guztiontzako etorkizun hobeak eraiki nahi dugu eta badakigu gaurtik hasi behar dela. Biharra hemen baitago iadanik.

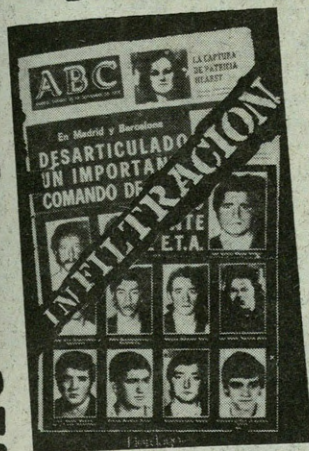

CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

Biharra hemen dago iadanik

Urriak 14-21

LIBURUAK

INFILTRACION, Juan Cruz Unzu-runzaga. HORDAGO. 255 or., 400 pta.

Juan Cruz Unzu-runzagak «El Lobo» deituaren salaketa-
ren bitartez Mujika Arregi, Montxo Antia—hila gertatu zena— eta be-
ra poliziaren eskuetan Madrilen
erori zirenekoa —Barcelonan ere
TTAko beste talde bat harrapatzen
zuten bitartean— kontatzen digu
liburu honetan, bestaldetik Madrila
joan zirenetik hasi eta Juan Cruz
bera, hilabete batzueko geroago gar-
tzelatik irten zen arte. Duela lau
urte, irailean, izan zen erorketa
eta gartzelan egon zen hilabete-
tan —urria, azaroa eta abendua—
idatzi omen zuen. Estilo bizian
eta sarritan grazirik falta gabe
—nahiz eta gertakizunak ez izan
oso alaiak— kontatzen du guzti
hori Unzu-runzagak. Bukaceran do-
kumeto sail bat ere ematen du
—prentsako errekorreak, 75eko
urrian irten zen HAUTSI, proze-
samenduaren testoa etabar—. Ar-
gazkiak berriz, Montxo Antia bu-
ruzkoak dira guztiak. Borrokan hil-
dako gudariek eta batez ere Mon-
txori eskaintzen dio INFILTRACION.
Detalle bitxi bat: «El Lobo»-ren ar-
gazkia eta bera identifikatzeko
datoak ematen dira liburuan sartuta
dauden orrialdetxo batzutan.

EUSKARA MAILAKA: ARIKETAK eta
MINTZABIDEA, Sallesko Euskal Idaz-
leen Elkarte. GERO. 143 or. eta
290 pta. bakoitzak.

EUSKARA MAILAKA osatuz doa.
Ikasturtearen hasierarako bi libu-
ruok atera ditu SEIEK: lehena 0
eta 1 mailetarako ariketak eta bi-
garrena berriz edozein mailetarako
—euskara ikasteko **EUSKARA MAILAKA**
erabili ez dutenentzako
ere— mintzabidea.

LAS HAZAÑAS DE UN JOVEN DON JUAN, Guillaume Apollinaire. PE-
QUENA BIBLIOTECA CALAMUS
SCRIPTORIUS. 66 or., 180 pta.

«Libros antiguos y modernos,
documentos, epistolarios, manus-
critos» dira **CALAMUS SCRIPTO-**

RIUSEK PEQUEÑA BIBLIOTECAN es-
kaintzen dituenak. Horietatik ba-
tzu behintzat erotikoa dira. Apo-
llinaire-ren hau bezalaxe. «Las ha-
zañas de un joven Don Juan» eta
«Las cien mil vergas» dira poeta
honen bi obra erotikoak. Lehen
horretan, gaztetxo batek inguruko
emakume guztiekin izaten dituen
esperientzia sexualak kontatzen
ditu lehen pertsonan. Ez da oso
feminista, baina bai atsegina.

**TRES MUJERES DE LOS AÑOS SE-
SENTA**, Sara Davidson. GRIJALBO.
444 or., 500 pta.

60 urtetako hamarkada Estatu
Batuetan, eta ikasleen giroan, hi-
ru emakumeren bizitzen bitartez
kontatua. Horietako bat egilea be-
ra da, kazetaria profesioz, eta bes-
teak bere bi lagun. Abenturazko
nobela bat bezala irakurtzen da
guztia, eta ideologi aldetik sakon-
tasun haundirik ez duen arren,
kontatzen duen gertakizun pilak
hamarkada iteresgarri eta garran-
tziatsu haren ideia bat ematen du.

**EUSKAL KANTA SORTA, V UDAKO
EUSKAL IKASTAROA**, 1979, Lazkao.
175 pta.

«Agur jaunak» etik hasi eta
ERRIBIKOEN kantataraino, berrehun
eta berrogeita bi, hau da, edozein
tokitan gehien entzuten diren guz-

tiak, zahar eta berriak, jasotzen
dira liburuxka honetan.

ALDIZKARIAK

JAKIN

MARTXOKO
HAUTESKUNDEAK
EUSKAL HERRIAN

MIKEL ZARATEREN
BIZITZA ETA LANAK

JAKIN, 11. zenbakia. 1979ko uzta-
ila-iraila. 113 or., 275 pta.

Bi gai nagusi ditu **JAKIN**en zen-
baki argitaratu berri honek. Bata
martxoaren leheneko hauteskun-
deak eta Mikel Zarate bestea. Le-
henean Hego Euskal Herriko bo-
toaren analisisa egiten da, baina
ez bakarrik hitzez, baita grafikoz
ere, hau hemen gauza berria du-
gularik. Bigarrenean berriz, arti-
kulo desberdinetan, Mikel Zarate
ren bizitza eta lanen informazioa
eta azterketa eskaintzen dira.

Beste arlo batetan —«Kultur bi-deetan»— GORDAIRU taldearen aurkezpena egiten du horren partaide den Jazinto F. Setienek. «Liburuak» sailean berriz, Josu Landak Koldo Izagirreraren «Guardasola ahantzia»-ri buruz eginiko azterketa eta Gotzon Garateren «Elsa Scheelen»-eko hizkuntzari buruzkoa datoz. Gainerantzean, ohizko atal guztiak.

HAUTSI, 18. zenbakia. 1979ko iraila. 127 or., 100 pta.

Autonomi Estatutoaren azterketa, lan batean eta eranskin batean emana, eta azkenaldian burututako ekintzen erreibindikapenak —hori-rien artean Ovidoko atrakoa turismoaren kontrako bonbak, Cisneros-en aurkakoa etabar luze bat- dira ETA(pm)-ren aldizkari honen gai nagusiak. Era honetako aldiz-

kari guztiak bezalaxe, irakurtzeko roilo samarra den arren, interesgarria erakunde honen egungo postura ezagutzeko.

Itxura aldetik, antzeko boletine-tan gertatzen denaren kontra, ondo egina dago.

HERRI ZAHAR HONETAN, KAAATEAKKKK, Arturo Delgado. **ZERUKO ARGIA**. 100 pta.

Noizbaiten etxekoon propaganda ere egin behar ba. Izan ere, etxe honetako den «...Arturo argazkilariak egun berezi batetan eginiko argazkiak erakutsi zizkigunean, argitara emateko bere gogo bizia laster gureganatu genuen.» Eta hemen dago nahi hori errealtate bihurturik. Eta errealtate horrek zoritxarrez kalean ohizkoa den errealtate bat azaltzen du. Argazkiak irailaren tekoak, hau da,

lñaki Quijera hil zuten egunekoak, dira batez ere, bainna beste zenbait egunetakoak ere izan daitezke.

Arturoren maestriaz gain, aipagarria —eta barkatu etxekoei hainbeste lore botatzea— montajea egin duten Z. ARGIAko grafisten lana. Bueno, hobe zuetako bakoitzak juzgatzea.

HERRI ZAHAR HONETAN, KAAATEAKKKK eskuratu nahi baduzue, edozein liburutegietan aurki dezakezue edo bestela Z. ARGIA bertara eskatu.

SINDIKATO SENDOA EUSKADIREN GEROA, ELA-STVren 4. bazarre.

Ekainaren 22an eta 23an Gasteizen ospatu zen 4. batzarre nagusia jasotzen da ELAren publikazio honetan. Sarrerako hitzaldiak, baita kanpoko gonbidatu batzurenak ere, printzipio eta estatutoak, ponentziak, erabakiak etabar alde batetik eta bestetik kongresoari buruzko zenbait dato.

ELAkoentzat ez ezik, interesgarria sindikalismoaren munduan sartuta dagoen edonorentzat.

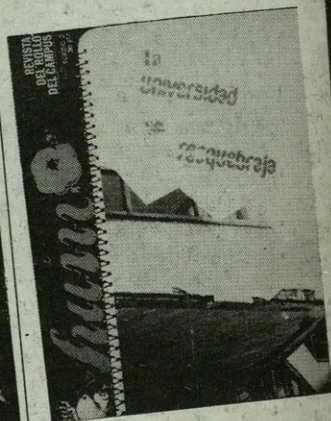

LAPIKO, herriko aldizkaria. 1. zenbakia. 1979ko iraila-urria. 25 or.

Galdakoatik dator LAPIKO. Eta bere sorterrian dago kokaturik batez ere. Hango bizirza sozial-politikoaz hitzegiten du batipat baina ez hortaz bakarrik, badiu herriko mugetatik irtetzen diren gaiak ere, eta gauza oso desberdinak gainera, adibidez lurrikara eta sumendiei buruzko artikulo bat eta Lauaxetaren poema bati buruzko azterketa. Jendearen kolaborazioa eskatzen du LAPIKOK eta badiudi bakoitzak nahi duena egiteko askatasuna badagoela.

Gaztelania baldin bada ere nagusi, euskaraz nahiko lan daude; bizkaieraz idatzitako guztiak, nahiz eta euskara batuaren ortografia erabili.

Galdakaoko 47 postasailera jo dezake LAPIKOREkin harremanik nahi duenak.

HUMO, revista del «rollo» del campus. 3. zenbakia. 30 or., 30 pta.

Zahar samarra da HUMO joan zen ikasturtearen bukaeran atera baitzen 3. zenbaki hau. Kanpusa Bilboko Unibertsitatekoa da noski, eta roiloa ere hangoa, nola ez. Kultura batez ere —zinea, antzerkia, liburuak...—, deportea, indar nuklearrari buruzko lan bat, komiki pasota samarrak unibertsitateko arazoak... eta baita anuntzio laburretako orrialde bat ere. Euskaraz, lantxo bat bakarrik.

EUSKAL HERRIKO POETAK-POETAS DEL PAIS VASCO. Ediciones EL PAISAJE. 33. zenbakia. 1979ko lehen trimestrea.

Bitxia benetan. Noizbehinka bakarrik aurkitzen den horietakoa. Bueno, ideia normala da alde batetik: nahi duenaren poemak etaratztea. Beraz, horrerak arte ezar ez. Baina hain normala ez diradiena zera da, erdiko orrialdeetan,

IBILALDIAK

ITSASU, LAPURDIN. Hanka bat lapurdin, bestea Be-Nafarroan, begi galduaz Baztango errekaen mirari... Itsasu. Itsasotik ez dago 30 kilometrorik, Baionatik hogeit bat doi doia.

Dena zela, dena mendi, baserrien egoitza xarmegarria: belardiak, hegatz gorri gorriak. Errobi errekaen kanta mehe gardena, arkaitz higatuen aurpegi larria, eta bertako jendearen bizitza lasai lasaia.

Datorren igandean, Itsasura egingen duzun irtenaldian, harathunat ugariak eta biziaren urduritasunak sortutako buruko min guztiek alde egingen dute.

Hegoaldetik bazatoz, har Iparraldeko bidea, muga madarikatu hori zangopila, Donibane Lohitzunetik Senpereko bidean jarrai eta Ezpeletara iritsiko zara, hor duzula Kanborakoa utzirik Itaasukoa hautatuko.

Zer egin Itsasun? Alajinkoa, bada hor zer egin eta zertan denbora pasa!

Oinez menditan ibiltzea gustatzen bazaizu, zureak dituzkezu Ezkandriako mendi tontorra, Arrain mendiare aldapa dexenteak edo Arza mendi kaskoraino eramango zaituzten xendra luze patartsuak. Zure ahalen araberan, aukera sana!

Gelditasunaren maitale sendimentsu bazara, zoaz autoz Latse edo Laxia deritzan haultegira. Ur erreka higatuaren murmurika entzuten edo zuhaitz argaldu baten itzal ondarrak gozatzen iragan ditzakezu momentu luzeak.

Noski Itsasuko jende gehienak euskaraz badaki eta harekin hitzegi dezakezu. (Euskalduna dela sinets arazten bazenio, milaka eskertuko zintuzkegu.)

A non, jan, diozu? Itsasun bada aukerarik. Zortzi ostatu bederen ba daude non jatera emaiten baitute. Erran beharra dago halere Iparraldean jateko ordu bata eta erdi berandu izan gabe berandu izatera ari dela. Ohiturak.

aldizkariaren sortzaile eta erresponsible denak bere buruari zortzi orrialde —zortzi!— eskaintzea, bere bizitza guztia kontatuz, bere obren zerrenda emanez, eta berari buruzko artikulatu bat erreproduzitzen. Kuriosoa baita ere biografia horretan erabiltzen duen hizkuntza.

Bestalde, Euskal Herria hiru probintziak bakarrik osatzen dutela uste duten horietakoa izan behar du, azalean Gipuzkoa, Bizkaia eta Arabako mapak bakarrik agertzen baititu.

LEVANTAR LA BANDERA DE LA AUTODETERMINACION, LKI.

LKIk Estatutoari buruzko bere postura azaltzen du publikazio honetan, honek eta autodeterminazioak, ordena publikoak, justiziak, ekonomiak, Nafarroa eta soberania nazionalak dituzten zerikusiak aztertuz. Dena gaztelaniaz.

SUKALDARITZA.

Karlos Argiñanok Z. Ari:

ESPINAKA ETA GARBANTZUEN ELTZEKO

Landarezealeentzat jaki egokia, higitu egunetako ere aproposa. Haragi eta urdaia gustokoa dutenak ere eltzekoa prestatu ondoren ondo maniatuko dute beren gustora.

Jar itzazu kilo erdi garbantz, bi porru, kilo bat espinaka fresko, tipula bat, bi baratxuri ale, bi arraultz gorringo, olio eta gatza.

Bezperatik garbantzuk beratzen jarri eta hurrengo egunean ur hotzez betetako eltzera bota porru eta gatzarekin batera.

Espinakak ondo garbitu eta pusketetan frejitu baratxuri ale eta tipula txikituarekin. Ondo frejituak daudenean garbantzutara bota.

Bestaldetik eta mortairu baten bidez bi gorrinko egosiak txikitu. Mortairurik ez bazenu ahalik eta ondoen txikitu eta garbantzuak egosi baino hiru ordu laurden lehenago arraultzak garbantzutara bota.

Landarazale eta bigilizaleek prest duzue jakia eta on-egin dagizuela. Besteek frejitutako bacon puska txikiak bota.

Dudarik bada, badakizue, Z. Ara del.

**JOSE
ZINKUNEGIREN**

OPTIKA DONOSTIAN

URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4

DONOSTIA

Transportes

anzkar s.a.

ERAMAN-EKARRIAK, KAMIOIAUNDIK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid,
Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda,
Murcia, Cartagena, Granada, Almería, San-
tander, Valladolid, Zamora, Palencia, Sala-
manca.

Astean irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz,
Lugo, Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

Apartado 1381

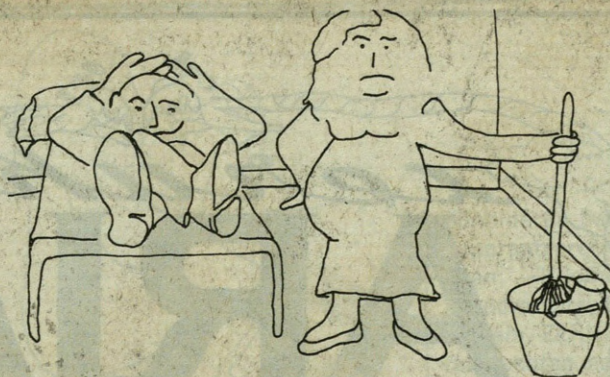
Hernanirako bide nagusian,

ERBOGIA hauzoan

DONOSTIA

1

TAXISTAK HARMATZEN HASI. — Karreteratan iskanbilak ugarizaten dira, geldiegi doazenengatik, agudoegi dabilzenengatik, etab... Baina duela gutxi kasu hauetako batean gertatua ikusirik buila gehiegi ateratu gabe ibili behar. Taxista bat, polizia municipal dena, eta kotxezale bat bien artean iskanbila biziaren zeuden eta diskusioa bukatzeko taxistak tiro bat eman zion. Zauritua grabe aurkitzen da.

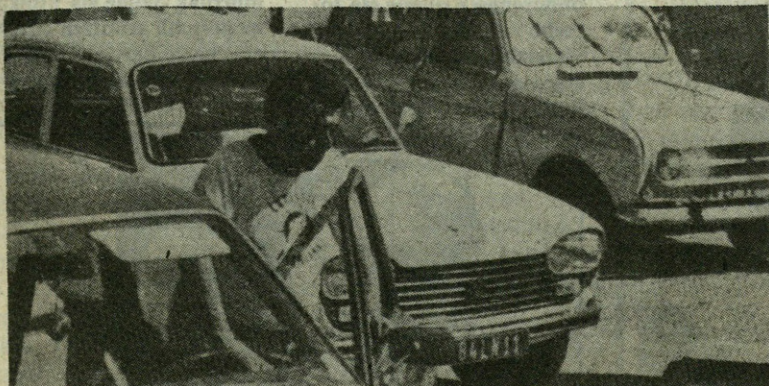
2

GIZONEZKOEK ERE ONA ZER DEN PROBATU NAHI BADUTE... — Emazteak haur bat izan ondoren eta Gortek onartzen badute senarrak 60 egun libre izango ditu haurra zaintzeko. Lege berdinean agertzen denez, haur asko duten familiak eta

diruz urri dabilten kasutan laguntzak ere izango dituzte.

Bestetik emakume eta gizonezkoek lan eskubide berdinak izango omen dituzte. Betikoan erortzen ez bada, hau da, hitzak bai bainan ekitzak urri, langileen eskakizun batzu behintzat beteak izango dira.

4

HERRITARREK LAPURRAK JUZGATU NAHIRIK. — Horrelako zerbait gertatzen dela ez da lehenengo kasua. Dirudienez, poliziek lapurrei egiten dietenearekin ez da jende asko fidatzen eta justizia beren esku hartu nahi dute. Madrilen duela

aste bete hauz batetan lapur bat harrapatu zuten eta poliziari ez zitoten utzi nahi, mila bat pertsonak beraiek juzgatzea eskatzen zutelarik. Gaztea poliziaren eskuetara pasatzerako ondo egurtua zegoen eta komisariara eraman beharrean eritigira eraman zuten.

5

GOBERNU FRANTSESA ESPAINOL POLITIKOAK HEZITZEN. — Parisen eta Giscarden idelaz, espainol politikoei benetako demokrazia zer den ikas dezaten kurtsilo tankerako bilera batzuek antolatuta dituzte. Dirudienez, hau Giscarden azken deklarapenekin lotua dago, hau da, Ma-

drilgo Gobernua Euskal Herriko arazoak konpontzeko ez dela gai.

Ziur gaude asko izango direla kurtsilio hauetara juango direnak, izan ere Frantziako politikoa askok, batez ere presidentearen sokakoek oso ongi jantziak baitaude gai honi buruz.

3

DOSIER MARGINACION

ALDE GUZTITAN PRESO. — Madrillgo Carabanchel espetxean 140 bat preso sudamerikano aurkitzen dira. Gehienak lapurretatik, beharrezko dokumentazio ezarengatik edo beren herritara itzultzeko dirurik ez dutelako aurkitzen dira. Kasu hauetan Enbajadak izaten dira kargu egiten direnak eta tramiteak motzak izaten dira, baina kasu hauetan urte bateraino luzatu diren kasuak egon dira. Dirudienez Enbajadak ez dute serioski hartu nahi arazo hau eta bitartean espetxean arazo larriak sortzen ari dira bizitzari dagokionez.

zeruko ARIA

wojtyla aitasantua euskadin

(Gure erredakziokoa). Azken zenbakian esaten genizuen eta iturri desfidagarriek diotenez, Irlandako ikustaldiaren ondoren Aitasantua Euskadira omen dator. EBBrekin mintzatu ondoren, dirudie-nez honek konbidatu bai-

tu, zera esan digute: Aitasantuaren bisita Estatutoaren kanpainaren barnean sartzen omen da; dakizue-nez aurrez, Junta Episkopalak ere lurreko eta zeruko gauzak bereiztearren antzeko gauzak egin ditu. 6 orrialdera pasa.

ordiziako feria

Azken aldi honetako saiotan, porrua 2 enterotigo da eta untxiak ez du aldaketarik izan.

polizi ugarigo gure artean

debatea azkenik

ENE (Jeshus) Agen. Euskadi de Plata saria jaso ondorengo Krutwig eta Josecho Castilloren arteko idatzizko burrukak bukaera ona izan du. Debate kultural bat egiteko asmo-

tan dabiltz. Telebistan ir-tengo ote direnen zurrumuruak daude eta EBBk, baztertuak sentitzen direla eta, parte hartzeko asmoa azaldu du. Era berean ager-tu zaigu CGVa.

Giscard

ez dute neurririk hartuko

Iparraldean azken aldi honetan gertatu diren atentatugileak espainiar poliziak direla Giscard-ek esan ondoren, Gobernua eta Oreja ministroak ez omen dute kasurik egin behar. Enbajadoreei ere ez die deitu behar. Hala ere, deklarapen hau barne arazotan muturra sartzea dela aitortu digute, Vascongadak beti espainia izan baitira eta aurrerantz ere hala izaten jarraituko baitute.

ELE agen. Erreferendum egunean mahaiak zaintzen egon daitezten polizi berriak datoz. Estatutoa on-artua irtetzen bada, ez dai-tezela konbidatuak senti eta hemen gelditu.

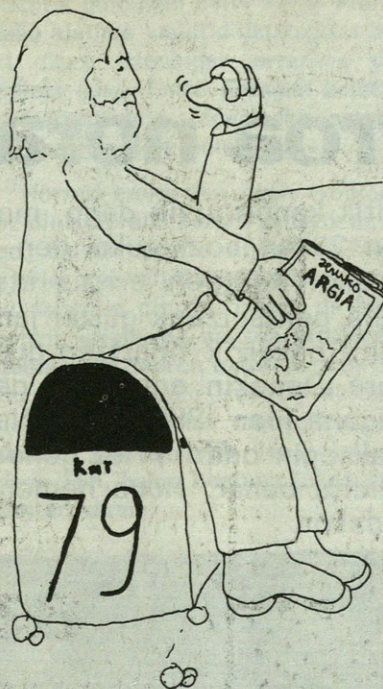
eguraldia

Beti bezala, Kan-tauri aldean eraun-tsia.

HIRUGARREN urtez ospatu den «Kilometroak» ekintzak ikastolen egun haundia bilakatzeko bidea darama. Izan ere lehenengo ekinalditik, duela bi urte Beasainen ospatu zen hartatik, lortu bazuen ere arrakasta, urtez urte —eta iaz eguraldiak lagundu ez zuen arren gainera— hori haundituz joan da. Azpeitian ospatu den honetan, antolatzaileen prebisio guztia gaititu egin dira.

Eta izan ere, nahiz ekintza honen eta antzekoen balioa dudan jartzen duena bat baino gehiago izan —gogoratu iaz prentsan izandako polemika batzu— «Kilometroen» ibilaldiak izugarritzko eragina du jendearen artean. Hotz hotzean, pentsa daiteke zertan ari garen, beti horrelako partxeetara jo behar ote dugun oinarri oinarritzkoak diren beharrak, euskarazko irakaskuntzarena kasu honetan, betetzeko.

Baina izan ere «Kilometroak» ikastolentzat dirua biltzeko ez ezik, ikastolen jai nagusia bilakatu da. Eta nolako jai gainera: Kultura, deporte eta politika munduko zenbait pertsonai bertan izateak, denak alaitzeko dantzari, txistulari, kantari etabar prest izateak, aukeratutako ibilaldiaren edertasunak, jende guztiaren artean sortzen den halako giro alai eta anaitasunezkoak, guzti horrek ikastolen jai ez ezik, Euskal Herriko edonoren jai bihurtzen dute «Kilometroak». Guzti honega-

tik, gure, ZERUKO ARGIAkoon, jaitzat ere hartzen dugu «Kilometroak». Horregatik, iaz hantxe izan ginen Zubietan gure aldizkaria banatzen. Eta noski, hau aurrera ateratzeko beharrezkoa dugulako egiten dugu, baina aldi berean ez dugu uste inori kalte egiten diogunik, guk eskaintzen dugun kulturarekin, euskal kulturarekin erlazionaturiko zerbait delako, ala ez?

HORREGATIK, aurten ere, «Kilometroen» barruan gure postu bat jartzeko baimena eskatu genuen. Hasieran baiezkua eman zitzaigun eta igandea baino bi egun lehenago berriz, ezezkoa, bestela beste asko ere han izango litzatekeela etabar. Hala ere, kon-

ponbideren bat aurkitu ote zitekeen esperantzarekin, han ginen igandean; «Kilometroen» hertsiduratik kanpora jarri behar izan zuen bere mahaia ZERUKO ARGIAk. Aldizkaria besotan hartu eta hertsiduraren barrenean saltzen ari zirenak, hiru aldiz bota zituzten antolatzaileek kanpora. Azkenean, eta borrokarik ez sortzearen, amore eman behar guk.

Bitartean han zegoen zenbait argitaletxeren postuak, dirudienez beren etekinak «Kilometroen» antolatzaileei emateko. Guri ez zitzaigun horrelako eskaintzarik batere egin, ez eta inolako alternatibarik eman, bakar bakarrik ezin gindezkeela han egon.

Zeintzu dira guri tokia utziz gero halako pilatan etorriko liratekeenak? Guk dakigunez, euskal prentsaren arloa ez da guregandik kanpora asko zabaltzen. Zoriturrez, ez gara gehiegi izen horren pean aurkitzen garenok. Ala «Kilometroen» antolatzaileentzat berdin al da ZERUKO ARGIA saldu ala erroskilak saldu? —barkatu erroskilerook, ez baitugu ezer zuen kontra—.

Datorren urtean horrelako oztoporik jarriko ez zaigulakoan eta ZERUKO ARGIAk hain beharrezkoa duen propaganda egin dezan mahaia «Kilometroen» barruan jarri dezakeenaren esperantzatan geratzen gara.

**zeruko
ARGIA**

Lehendakari: Kaietano Ezeiza.

Zuzendari: Elixabete Garmendia.

Zuzendari Ordezko: Pilar Iparragirre.

Erredakzioa: Joxe Luis Alustiza, Lurdes Auzmendi eta Gorka Reizabal. **Bilbon:** Gorka Abad eta Karlos Donoso. **Iruinean:** Txema Larrea. **Gasteizen:** Jose Inazio Murua. **Iparraldean:** Mikel Iribarren "Xinaberri" eta Astema.

Idazleak: Mikel Atxaga, Estepan Aldamiz-Etxebarria, Joxe Alkiza, Jokin Arostegi, I. Bujanda, Pello Lizarralde, Jon Urrujolegi, Jorja Cirera, Iñigo Lamarca, M. Auzmendi, Manu Aranburu, F. Ostolaza "Uztargile", J. M. Bujanda, Muxikina Taldea, J. J. Uribe, Joxemari Velez de Mendizabal, Joseba Sarriena, Julen Kalzada, Andoni Sarriegi "Murumendi", Xalbardin eta Kaietano Ezeiza.

Marrakzi eta diseinuak: Antton Olariaga, Larrarte, Tororo, Joxemi Zumalabe, Mikel Plazaola, Ramón Agirre eta M. Artola.

Argazkilariek: Arturo Delgado, Loubet, Philippe Etcheberry, Luis Otaegi, Luis Mitxelena, Txema Ormazabal, Koldo Aretxaga eta Tomás Arozena.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza.

Fotolitoak: Ernio, S.L.

Jabea: Nafarroako, Kantauri eta Aragoiko K. Donostia. Okendo 22, Telf.: 42-77-86.

Moldiztegia eta idazkola:

EL DIARIO VASCO. Ibaeta - Donostia.
ALVAREZ IRAOLA. Ibaeta - Donostia.
EGIA, FOTOKONPOSIZIOA. Egia - Donostia.
D. L.: 80-1963.

HARPIDE SARIA:

Barruan	1.900 ptz.
Korreo Batsuneko herrietan	2.100 ptz.
Atzerietako beste herrietan	2.400 ptz.
Airez	3.800 ptz.
Salmenta (ale bakoitza)	60 ptz.

nafarroa nora doa?

Nafarroa Hego Euskaditik kanpo utzia dago, momentuz behintzat. Batzuen-
tzat estatuto honekin, hilaren 25ean bozkatuko den horrekin, posibilitate asko
irekiko zaio integrazioa lortzeko. Besteen eritziz ate guztiak itxiak ditu. Bada
Nafarroa Euskadin egongo dela pentsatzeak gaizki jartzen duen talderik ere. Edo
posibilitate hori luzarora begira bakarrik onartzen duena. Debatea piska bat zen-
tratu nahiz joan ginen Iruñeara. Denekin egon nahi genuen. UCDren postura eza-
guna denez, ez ginen beraiegana joan. PSOErekin, Nafarroako hirugarren indarra-
rekin egoteko eginahal guztiak egin ondoren ez genuen erantzunik jaso. PNV, EE
eta HBkoek esandakoekin gelditu behar. Hona hemen Manuel Irujok, Bixente Iz-
kok eta Patxi Zabaletak esandakoa.

historiaren esanahia

—«XIII mendean Euskal Herriko
Mendebalak, bere foruekin, Casti-
llako korona onartu zuen. Nafarroa-
ko ereinua deuseztu nahiean Casti-
llak gatazka zibillak eta abar iskan-
bila sortu zituenean, laguntzaile ho-
berenak Gipuzkoa, Bizkaia eta Ara-
ban aurkitu zituen. Eta 1512an Du-
que de Alba Iruñean sartu zenean,
bere harmadako gehientsuenak eus-
karaz mintzatzen ziren. Baziren na-
farrak, baino gehienak gipuzkoarrak
eta bizkaitarrak; oñaztarrak gehie-
nak, baino ganboatarrak ere bai...»

Manuel Irujo jauna, «Don Ma-
nuel», oso kezkatutik agertu zaigu
historiaren esanahiarekin. Beraren-
tzat gauza guzti hau kontutan hartu
behar dira Nafarroan egungo egoera
ulertzeko. «Bizkaitarrak, gipuzkoa-
rrak, arabarrak, Castillako jendea
bezain arrotzak ziren Nafarroan.»
Harman poderioz galdutako nortasu-
netik gelditutako eskubideak nego-
ziaketen bidez defendatu zituzten
nafarrek. Ez bestiek. Hainbeste ur-
tetako harremanek Castilla ezagu-
taraziko zutela pentsatuz, 1839an
Bergarako besarkadaren ondoren
«Se confirman los Fueros de las
Provincias Vascongadas y Navarra,
sin perjuicio de la Constitución»
Madrildarrek adierazi zutenean, ez
ziren negoziaketetan hasi, pasako
zen zerbait izango zelaren susmoz.
Bainan Foruak galdu egin zituzten.
Nafarroak ez. 1841ko «Ley Pacciona-
da» delakoaren bidez zerbait gorde-
tzea lortu zuen.

—«Oraingo Konstituzioak beste
hiru probintziei utzi dizkien posibi-

litate berberak ematen dizkio Nafa-
rroari. Rekisito berberak betetzea
besterik ez du» zioen Irujok.

Patxi Zabaleta ez dator bat. HBen-
tzat Konstituzioak ez dio beste hi-
ruekin erakunde politiko bat osatze-
ko posibilitaterik uzten.

—«Konstituzioa horretaraxeko egin
zen, horretarako jarri ziren klausula
ekibokoak «de protección a las in-
stituciones forales» e.a. Eta hori egin
zen, desgraziaz, PNVren hanka sar-
tze haundi batzurrekin.»

Konstituzioaren 4. disposizio tran-
sitorioa kontuan hartuz, eta baita Es-
tatutoaren 47. artikulorekin bigarren
parrafoa, Nafarroa ez dagoela esta-
tutoan diote HBkoek. Bixente Serra-

no Izkoren eritziz, hori faltsoa da.
EEarentzat Gernikako estatutoan
1936koan baino askoz hobeto utzi
da Nafarroaren arazoa.

—«Utzitako bideak erabiltzea po-
sible da, eta Nafarroa Euskadin in-
tegratzearen alde gaudenok erabili
nahi ditugu.»

bakoitza bere ildotik

Bost bide daude, EEren azterke-
ta, Nafarroa Euskadin integratze-
ko. Berrintegrazioa foral osoa,
«gauza progresistak ditu, baino ez
dugu uste inolaz ere batasuna ho-
rrekin lortuko denik»; forua amejo-
ratzea «sensatoagoa da, baino bata-
suna ezina da»; integrazioaren ara-
zoa orain ez planteiatzea eta 4 urte

hauetarako paktuen bidez harremanak antolatzea «PSOEn postura hori da, PNVrena ere antzekoa dirudi, nahiz desberdintasunak garbi azaldu». PNVek asko bazilatzen omen du, eta UCDeekin negoziatuz «ez dakigu noiz» integrazioa lortuko duelakoan omen dabil. «Beste alternatiba «miliena» izango litzateke, Madrili inposatzea.»

Gure hiru mintzaideetatik bat ere ez dago paktuetan gelditzearen alde.

—«CEEk garbi adierazten du legeak egiteko, erreglamentu bat antolatzeke, erakunde iraunkor bat behar dela» zioen Irujak.

—«Soluziorik txarren, txarren, txarrena» iruditzen zaio Patxi Zabaletari, gerra ez dagoela galduta eta nabarristak, Nafarroako UCD burukatzuz Hego Euskadi erakunde politiko bat izatea lortuko dela «eta laister» azpimarratuz.

—«Modu eskusibito bezala batasuna ez dute ekarriko. Neurri politiko konkretuak hartu behar dira», baieztatzen zigun Bixente Serrano Izkok.

PSOEn alternatibari uko egiten diote. EEK Konstituzioak uzten dion bidea jarraitu nahi du, eta mozioa Parlamentu Foralean aurkeztu, gero Nafarroako herriari erreferendumean alde hala aurka dagoela esateko posibilitatea emanez. Erreferendumaren erresultadutan konfiantza dute.

—«Integrazioaren alde dauden In-
dar guztiek baietza ematen badute, Parlamentuak baietza esan behar du»; lehenbailehen aurkeztu nahi dutela «Estatutoaren erreferenduma egin baino lehen» eta hori ez dela, HBak dioen bezala, propaganda elektoralista, momentua politikoki aprobatzeko baizik. «PSOE ez badugu orain lotzen, inoiz ez da orain lortuko» zioen Bixentek.

integrazioaren mozioa erditik

Patxi Zabaletak ez ditu gauzak hola ikusten:

—«Mozioa presentatuko balitz PSOEek egingo lukeen lehenbiziko gauza farra izango litzateke, mozio Konstituzionalaren aurka egon ziren alderdiek aurkeztu dutelako; bigarrenaz baita ere farra egingo luke, bere irtenbidea izan daitekeen errazena litzatekeelako: abstentzioa. Guk ziuraski negar egingo dugu, mozioa

une honetan presentatzea UCDe-
k nahi duen erregalioa delako, justifikaturik gelditzen baita berak ezarritako sistema «multidifikultades» hori. Gure irtenbidea errazena da. Baietz esan. Eman dezagun baietza ateratzen dela. Moncloako estatutoa hankaz gora bota dugu.»

Horrek erakarriko duen txotxoak ez diela beraiei batere kalterik egingo, bainan ezetza ateratzen bada mozio presentatzen dutenek gogor-
ki salatuko dituzte. Gauza da bere eritiz «Nafarroa saltzea erreferenduma irabaztearen truke», eta ez dute uste PNV joku horretan sartuko denik. «Desgraziaz monagiloak bialdizten ditu aurretik. Jende jatorra dago EEn, baino besteen jokua egiten ari dira.»

Manuel Irujak oso interesgarri ikusten du bide hori, baina momentuz posibilitate gutxiokoa.

—«Nafarroako Diputazioan maioria UCDe-
k du, nabarristak dira. Parlamentu Foralean maioria euskaltzaleek dute, baino zatiturik daude. UCD kontutan hartzekoa da. Agintean daudelako, estatuan maioria dutelako, eta Parlamentu Foralean erdia baino bat gutxiago direlako.

Ez dakigu zein punturarte UCDe-
k onartuko duen PSOEn postura, paktuena alegia, gaur arte inongo harremanik onartzeko prest ez baitira egon. Beraientzat Nafarroa espainiarra da.»

PNVek etorkizunean ikusten du itxaropena.

—«Egunen batetan, bortxakeriarik gabe, metrailetarik gabe, espero dugu Nafarroa estatutoan sartzeko behar den hainbat jende izatea.»

Dena dela Nafarroa beste hiru probintziekin batzea egokia eta bildezkoa dela deritzaio.

—«Batasunen batasuna dela esan behar Probintzi bakoitzak bere nor-
tasuna gordetzen du», Batasun horri federazioa dei diezaiokegu, nahiz eta konfederazioa izateko ahalme-
nak bete, adierazi ondoren, CEEn sartzeko oso interesgarria dela azpimarratu digu; Mendebaleko munda-
ren askatasuna, komertzio askatasuna, empresa askatasuna goratzen dizkigu.

EErentzat erreferendumaren aurka daudenek posizio desberdinak dituzte. Batzuek ezezkoa esaten dute, teorikoki. zatiketa sortuko lukeela-

ko. Arbeloaren esaldia «no votaremos sí a la integración aunque sepamos que hay un 60 % de navarros favorables a la integración», maioria haundiagoa eskatuz, kontutan dituzte. PNV ere erreferenduma galtzeko beldurrez omen dabil. HB bezala, nahiz prinzipioz uko egin. EE eta UNAik konfiantza osoa dute.

nabarrismoa eta baskongadismoa

Erreferendumaren ondorioko pau-soak gaizki aztertzen omen ditu HBek.

—«HBko jendea gezurra esaten ari da. Legeen testoen interpretazioak gaizki egiten dituzte. Madrilgo Senatu eta Kongresoari Gernika-ko Estatutoak inoiz eman ez dion papera emanaz. Euskal Estatutoaren erreforma ez da horien eskuetan gelditzen. Berak soilik prozedura erabakiko lukete. Erreforma gure Parlamentoek egingo lukete.»

Gauza asko salatzen dio EEak HB-ri Berrintegrazioa foralaren aldeko mozioa presentatu duelako, «1841eko eskubideak berreskuratuz Konstituzioaren mugak pasa nahiz dabilzela uste dut», nabarristen tesisak defendatzen dituztela dio. «Gutxiena da Konstituzioaren topeak haustea», onartezina da langile klasearen arazoak alde batetara utzi, eta tesis historizista horietan sartzea. Puntu progresistak dituela adierazten digu Bixente Serranok, baina «oso bandera arriskutsua da».

HBkoek ez dute salakuntza hori onartzen.

Azalak ez omen du arraultza egiten...

—«Gu nabarristak garela astakeria politiko bat da. Nabarrismoa eta baskongadismoaren aurka dagoen indar koherente bakarra gu gara. Eta nabarrismoa eta baskongadismoa anai-arrebak dira, korrelatiboak gainera.»

PNVek Nafarroan ez daukala zer

eginik «eta ez du deus egiten» eta indartsu den eremuetan gauza bat egitea interesatzen zaiola «han UCDren sukurtsala delako, eta ez hemen» eta Nafarroan ez.

—«Autodeterminazioa ukatzen duten indarrek, PNV bezalakoez, erabiltzen dituzte konzeptu historikoak, gezurra diren konzeptoak, eskubide historikoak politikan ez baitira esistentzen.»

PNVren estatutoa eta Del Burgok proposatzen duena korrelatiboak omen dira.

—«Nafarroa Euskadin egonez gero, ezker abertzalea lehen mailako indar bezala agertuko litzateke, 4 probintzien kontestoa. Beste indarrak zatituak gelditzen dira. PNV Nafarroan oso txikia da. UCD beste probintzietan ere bai. Korrelazio hori ez sortzeko onartzen da Nafarroarik gabeko Euskadi bat. Baskongadismo horren aurka goaz, nabarrismoaren kontra egínez. Del Burgo eta Garaikoetxeak joku berdina egiten ari dira, bakoitzak bere aldetik.»

EEK ere guzti hori jakin zezakeela, bere parlamentario foral bakarra foruen amejoramientoko batzordean dagoelako. «Nik ez dakidana da ulertzen duten. Behar bada ez» maltzur batekin erantzuten digu, bukatzeko adieraziz.

—Estatutoa aterako da, gu ez goaz ezer esatea, abstenitzea baikik. Hortaz aterako da, baina debila.»

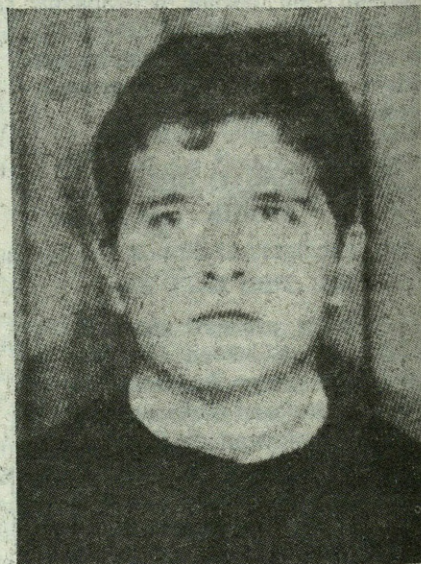
PILAR IPARRAGIRRE

periko katearen beste maila bat

Justo Elizaran «Periko», hiru aste luzez bizia eta heriotzaren artean burukatu ondoren, Urriaren 5ean hil zen Baionan. Bere begi argiak betirako hertsia geratu ziren, bere irripak irekiaren lasaitasunik gabe gelditu dira bere inguruko guztiak.

Ez da lehenengoa izan gaztetasunaren erdian bere itxaropena eta ideien aldeko lana moztuta geratu zaiona; ez da azkenekoa izango iraultzaileen ehizean dabiltenak

eta hauk bultzatu eta estaltzen dituztenak betirako desagertzen ez diren bitartean. Bitartean Euskal Herrian aspaldi sortu zuten beldur-rrak jarraituko du; bitartean, asko eta asko izango da eguneko 24 ordutan bere ordua noiz iritsiko denaren ezinegonean ibiliko dena. Eta hiltzaileenganako justizia —orain arte ezagutu gabea— egiten ez den bitartean, Periko eta beste guztien oroipenak denon artean jarraituko du.

otan fora de barbanza

«Gajes del oficio» izan omen zen, ez dakit nongo Capitain General jaunak laburtu zuen eran Bardenas delako lurraldeetan gertatutako istripua, seguritatezko erakuspen baten ondorioz.

Horretarako Nafar herri multzo bateko alkate, zenbait albistarietako periodista eta interesa zuen era guztietako jendea hara izan zen ditua. Helburua: Bardenasetan egiten diren saio militar

denak seguritate osoz daudela ornituta frogatzea. Froga kaskarra, espainol Mirage batek ez baitzuen lurreratze ona ukan, pilotoak bere burua parakaidasen bota ondoren hegazkinaren zoria lurraz topo egitea izan zen. Seguritate eza, harrizkoa agerian. Inguruetako herriek zerbait esan dezakete arazo honi dagokionez. Nafarroan, Euskal-Herrian Bardenas; Galizian, Barbanza du izena.

Barbanza aurkitzen den Iriote mendian, instalakuntza militar bat ezarri nahi digute. Radarra eta guzti. 1980ko aurren hiruhilerako bukatua izan nahi duena bi miloi Watio eta 1.000 Mc ukanen ditu.

Galizia osoa, Portugalko ifar aldea eta Asturias lurraldeeko zati handi bat harrapatuko duen estazio hau, Espainia eta Estatu Batuen artean sinatutako akordioen aurren ondorioa izan liteke.

Barbanza mendikatean aurkitzen diren hamar-hamabi herriek duten bizimodu soila soroetan aske aurkitzen diren abereak dira, zaldizkoak eta behikoak batipat. Udaletxeek, forestalak bezala eduki arren klasifikatzen ez dakizkien mendi hauk eta Ikonaren mendearen dauden arren, amankomunak dira.

Mendi hauek ardiaren desagertzea ezagutu dute, Ikonako lurraldeetan sartzen ziren bakoitzean txantxeta-ko ez ziren multak pairatu behar

izaten baizituzten. Multak eta bai-lara horretan ofizialki ez dauden otsoak (horrela ezin batidarik antolatu) dira desagertze honen zioak.

Hiru udaletxeri dagokion 450.000 metro kuadratuko lurraldeak inguratzeko dituelarik alanbradak jartzen ari dira. Oson, Lousame eta Boiro herrietako lurraldeak josita. Noia hirian, tekniko eta militarrentzat izango diren etxe partikularrak altxatzeko asmoz lur sail bat erosia dute.

«Defentsako ministeritzaren» gutun bat apirilko 24ean herri haueko udaletxeetara iristen da, Barbanza mendietako lurraldearen saltzekotan dauden. Instalakuntza militar batentzat dela eta metro kuadratu bakoitzaren salneurria galdetuz. Zehaztasun gutxi, presa asko.

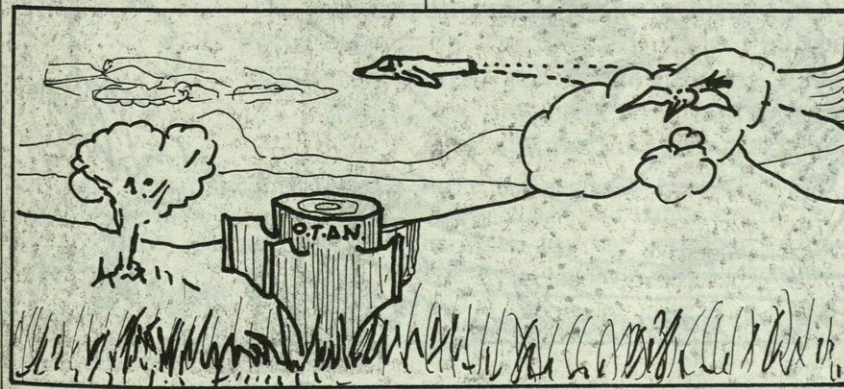
B.O.E.n eta martxoko 14 ean argitaraturiko lege edo agindu ministeritzaren aplikapen posiblea aipatuz, lege hau militar edo zibil izango diren radarren eraikitzeari dagokio;

lurkentez dihardu. Salneurrien arazoa, abere arazoa, labrego pilo baten bizimoduaren arazoa, labregoen eta udaletxearen arazoa, alkatearen ardura galanta.

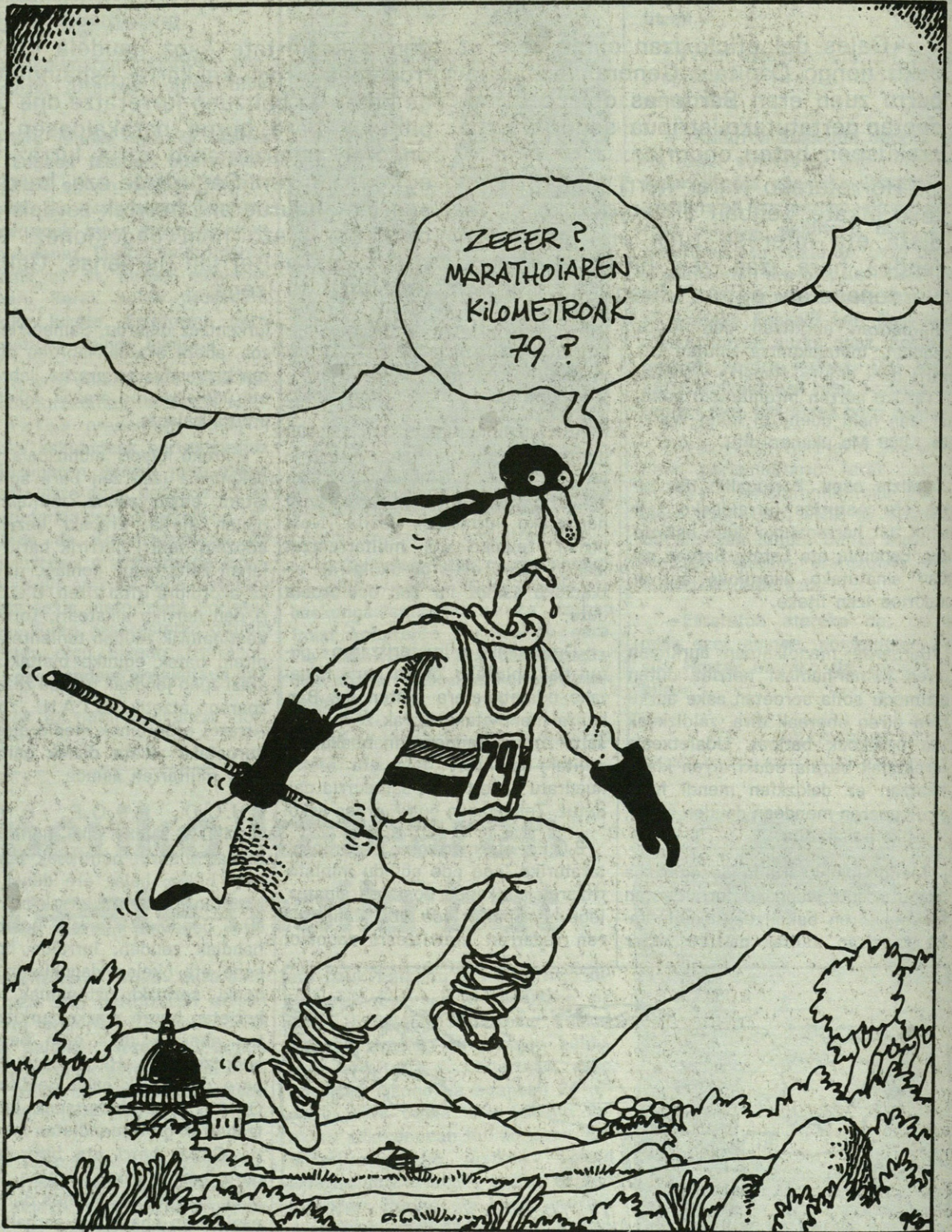
Boiroko pleno municipal aurrenekoetakoa izan zen bere agiria argitara eman zuena, militar asmo hauen aurka. Erabaki bezala eta edozein neurri berririk hartu baino lehen zehaztasun gehiago galdatzeko akordiora iritsi ziren. U.C.D. koari den herriko alkateari, Torrejonek destinaturik zeuden teniente eta kapitain batek eginiko bisitak bultzatzen zuten jendeak pentsa zezan arazoaren atzetik O.T.A.N. zebilela. Arrazoi ezberdinak medio direla, inguruetako alkate denek gaitzezen dute militarren asmoa.

U.C.D., P.S.O.E., E.N.P.G., A.M.D.G., dira joku honetan dabiltzan alderdi politikoak beren alkate bidez; halaz ere denak arazo honetan. Barbanza lurralde abereak jositako daudenez geroz posibilitate handiak zeuden, lurralde horietan esne eta okelari dagokienez, orain noski seriozki oztopatuak. Mendi horietan beren mazka aurkitzen zuten abereak ihes egin beharrean aurkitzen dira. Herrixka multzo bat bere ogibiderik gabe geldituko da. O.T.A.N. superindartsuak bere hartzaparrak gure mendietan ipiniko ditu, Goliath berri eta biteretsu bat gure bazterturiko lurretan. Espero dugu ez entzutea «Gajes del oficio» esaldiaren ahantzeko zerbait.

HORMAK

prekontseilari maskaratua

ocaña: bizi eta ongi pasa

Buruan Charlotten kapela, bizkarrean eta gerrian, pañueloa, eskuan bastoi bat eta lepoan koilare bat daramatza. «Ai neska, mutil hori ze ona dagoen, herri honetan mutil ederrak daude baina mentalitate hestua dutenak. Dena dela niri herri hau asko gustatzen zait.» Horrela hitzegiten zuena, Pepe Ocaña da. Donostiako Zine Festibalaren azken egunetan agertu zen hemendik eta bere grazia han, hemenka erakutsiz bat baino gehiagori une alaiak pasarazi zizkion.

Hitz jario izugarria du eta bere izaera, homosesual izaera inongo konplexurik gabe agertzen digu.

Z.A.—Euskal Herrian zenbat aldiz egon zara?

—Azkeneko aldiz iaz etorri nintzen, Iruñean poliziak atakatu zue-

nean han nengoen. Noski San Ferminetan izan zen baina ez zen gogoratzen. Lau bat urte etorri gabe eta gogo handiz etorri nintzen.

Z.A.—Eta lagun asko al duzu hemen?

—Bai, dexente, nik zenbait eus-

kaldun progre ezagutzen dut, modernoak direnak, pintore eta horrelako jendea.

Z.A.—Eta zer iruditzen zaizu gu-re herri hau?

—Nirekin hemen, beti oso atsegina izan da jendea, oso ondo pa-

satu dut. Dena dela ikusten da herri izorratu bat dela, egur asko eman diote eta normala da horrela egoitea.

Homosesualei dagokienez nahiko zapuztua dago; neri adibidez, ez zaizkit batere gustatzen zer diren agertzeko hemendik Barcelonara joaten direnak. Hemen arazo politikoa oso bortitza denez, behar bada beste arazoak ez dira hain garrantzizkoak izango; baina garrantzia badute, bai eta ez, zerren roilo sexuala da azken finean inportanteena; neretzat bai behintzat. Bueno, inportanteena, gero roilo politikoan sartuko bazina...

Zu egun guztian libertateaz mintzatzen ariko bazina eta gero pertsona bati bere roilo sexualan ez bazenio askatasunik utziko eta politiko bat homosua dela jakingo balute, seguro mundua eroriko litzaikeela. Hor duzu PSOE eta Peces Barbaren kasua.

Z.A.—Egia da, hemen kasu honetan aurkitzen direnak ez dira diren bezala agertzen, baina uste duzu arazo pertsonala dela ala gizarte osoarena?

—Euskadin arazo hau beldurgarria da eta dudarik gabe haientzat okerrago, zerren neska!, horrela pasatzen dute. Dudarik gabe arazoa gizartearena da, eman diguten edukazio zikiratuarengatik da.

“ni liberatua nago”

Z.A.—Jendeak zen pentsatzen du zuetaz, homosualetaz?

—Jendeak uste du homosualetaberna sofistikatuetako jendea dela eta moda eta horrelako gauzetan bakarrik pentsatzen dutela. Nik uste dut maitasuna gizon batekin egitea emakume batekin egitea bezala dela eta iruditzen zait homosualetaz eta homosua ez direnetaz ez dagoela hitzegiterik, baizik eta, maitasuna egin eta bizi nahi dutenez hitzegin behar dela, hau baita munduko guzari inportanteena.

Z.A.—Zer iritzi duzu Homosualetan Askatasunaren aldeko Fronte-etaz?

—Ni asko izorratzen nau Askatasunaren aldeko Fronte hauetako bat gizarteak onar dezan Gobernuak legeztatze eskatzeak. Baina bueno!

“Roilo sexuala da azken finean inportanteena, neretzat bai behintzat.”

Zer legeztatu behar da? Adi ezazu, zer gertatzen da; nik ez dut homosua bezala legalizatu nahi, ni lurtean arazoitzen duen bat bezala naiz, nik ez dut behar inork liberatzea, ni ez naiz Sección Femenina-koa.

Z.A.—Baina talde horietako jendearekin harremanak izango dituzu, ez?

—Ez, begira, niri gustatzen zaizkidanak Colectivo GAYkoak dira, liberalak, anarkistak. Hauk dira liberatuen daudenak eta buruan roilo txar gutxien dituztenak. Zuk egiten duzu manifestapen bat eta travesiak ez daitezela sar esaten duzu. Adi ezazu neska, eta gero gainera zera esaten dizue: hauk sartuko balira imagina txarra emango lukeela. Jendea itxurarengatik zenbait kezkatzen den; zoratuak daude honen.

Z.A.—Zuk noiz eta non hautsi zenuen lehenagoko biziarekin?

—Ni Andaluziatik irten nintzeanean aldatu nintzen. Catalonia, Barcelonan liberatzen ez bazara lerdo bat zarelako da. Andaluzian eduki nituen arazoak; ni bezalako pertsona batek herri txiki batetan bizitzeak suposatzen dituenak izan nituen; orain oso popularra naizenez onartzen naute, baina eder hori! ikusiko genduke bestela izan balitz. Cataluinan berriz askatasun gehiago eduki nuen, ez catalanengandik,

baizik hiri kosmopolita batean dena irekia dagoelako.

Z.A.—Poliziarekin inoiz arazorik izan al duzu?

—Nik? Jo, behin Barcelonan emakume zaharrez jantzita nindoan eta munizipalek lehenengo kalean izugarrizko egurra eman zidaten eta gero Komisarian jarraitu zuten eta gainera munizipalak! Nik gorrotoa diet, ezin ditut ikusi ere egin. Pistola bat edukiko banu..., sentitzen dut baina ez ditut aguantatzen.

Maitasuna egin eta bizi nahi dutenetaz hitzegin behar da; hau baita azken finean munduko gauzarik inportanteena.

Espetxean sei egun pasa nuen, baina oso ongi egon nintzen; sartu nintzenean Joglars batekin topatu nuen eta ezin sinesturik geratu zen. Baina izugarria montatu zen, catalanek nerekin oso ongi montatu dute, jendea aukietatik altxatu eta munitipalei denetatik bota zieten; hau beste kasutan ez da gertatzen.

helburua: ongi pasatzea

Z.A.—Hain popularra izatera nola iritsi zara?

—Gazte, nere graziarengatik. Ni beti katxondeoan nabil eta jendeak farre egin behar du; hemen humorea galdua dago.

Ni orain adibidez Santanderren egon naiz pelikula bat egiten eta hango jendea jainkoa baina serioa-goa da. Egun batean tipo batek, «tío buenó» esan niolako izugarritzkoak eman zizkidan; marikoiak ez, marikoiak ez esaten hasi zen eta egurtu ninduen, ulertzen nauzu ez? Bukatu eta Donostiara etortzea erabaki nuen eta hemen ez dut inongo arazorik izan; jendea oso ongi portatu da nerekin, ez dakit herrikoia naizelako, nere sinpatiarengatik, denak oso atseginak izan dira. Herri honek tarteka disfrazatzen den jendea behar du; ni askotan disfrazatzen naiz ez baitzait beti berdín ibiltzea gustatzen bainan zera esan nuen: berdín ibil hadi, jendeari farre eginarazi eta bale.

Z.A.—Jendeak farre gutxi egiten duela uste al duzu?

—Hemen bai behintzat. Es ke normala da, zuk esango didazu; bihar kale horretan mutil bat hilko balute, jendea beldurturik legoke.

Z.A.—Santanderren zer pelikula-tan egin duzu lana?

—Pelikula «Manderlein» titulatzan da eta gaia homosesualena da baina ez du erreibindikapen zehatzik planteiatzen; nik pintore baten papera errepresentatzen dut.

“Nire benetako ezkerre gustatzen zait, ezker indartsua eta neretzat hau anarkistak dira.”

Z. A. — Donostiako zinemaldian egon zara, zer esan dezakezu?

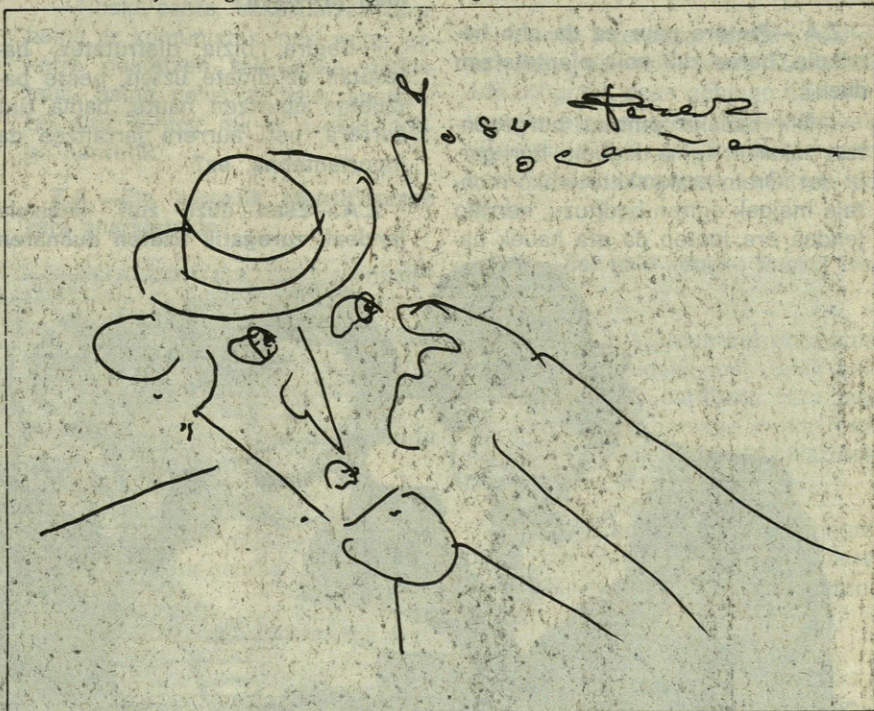
—Ba, oso ongi pasatu dut. Paquita Rico fatxarekin sartu nintzen, Zinemaldiaren antolatzaile baten taberna batetan bilatu nuen. Ordu pare bat egon zen «El día de mi cumpleaños» eta horrelako abestiekín eta nik entzuten dudanean gaixotu egiten naiz, ulertzen didazu ez? Eta non etortzen zaidan esanez: «oi Jesús mi arma que yo no tengo acento andaluz, yo tengo acento inglés».

Hau gehiegi izan zen, «lo que tú eres es una asquerosa, gorda, vaca, fascista, o sea que yo me voy de aquí, guapa, anda que te den por el culo a ti y al dueño de este bar» eta aldegin nuen.

Z.A.—Baina zinemaldia berez zer iruditu zaizu?

—Badakizu, jaialdi guztiak nahiko tristeak izan ohi dira, dena diboz betea eta bakoitza bere numeroa egiten; eskerrak dibo trakets bat

Hemen ez dut inongo arazorik izan; jendea oso ongi portatu da nerekin, ez dakit herrikoia naizelako, nere sinpatiarengatik, baina denak oso atseginak izan dira.

etorri zenik pixkabat zuzentzea, bestela...

Pelikulei dagokionez, bi bakarrik ikusi ditut, bata Pierre Clementere-na eta bestea «Mamá cumple cien años» Saurarena. Honetan lana egiten duen pertsonai zentralari sari bat eman behar zitzaion, baina Saura espainol zineko mutiko polita... Niri gehien gustatzen zaizkidan direktore espainolak Berlanga eta Buñuel dira, behar bada gustatzen zaizkidan gaiak ikutzen dituztelako. Zinemaldiaren bukaerako jaialdia bai izan zela zozoa, han parte hartu zuten euskaldunek Sección Femenina-noak ziruditen, jende herrikoia goa ekarri behar zuten.

“pintura da nere kezka”

Z.A.—Ikusten denez arazo kulturalak ere kezkatzen zaitu ez?

—Noski, esango didazu maite horrek. Nede kezkarik handiena une honetan pintura da eta ez homosexualitatea; aspaldidanik neure burua onartu, nere bizia bizi eta oso ongi pasatzen dut, eta arazo honegatik kezkatzen direnak beren buruak diren bezala onartzen ez dituztelako da, besteen esanetara datozelako.

Z.A.—Pintura gaur ez da oho herrikoia, beraz zuk nola planteiatzen duzu?

—Nik badakit pintura burgesentzat bakarrik eginga dagoela, hori garbi dut. Orain erakusketetarako montaje majoak egiten badituzu, herriko jendea ere joaten da eta hauek na-

hiz eta ez erosi, fenomeno kultural batetan sartzen dira. Noski, jendea moketadun sala batetan, jende serioa duela atean, etabarrekotan ez da sartzen. Nik egiten dudana oso sentziloa da: zaharrak, amabirjinak, herriko jendeak, ferien montajeak, festak, etab... Gauza bat esango dizut, ni ez naiz ezer konpontzera etorri mundura, bizitzera baizik eta oraingoz lortzen dut.

Z.A.—Eta nola konpontzen zara ongi bizitzeko?

—Begara, bizia disfrutatuz, batzuetan ez didate uzten, beste batzuetan egurtzen naute, baina tira aurrera, beti aurrera jarraitzea da inportanteena, ez?

Z.A.—Esan duzu zuri etzaizula jendeak zuregatik esaten duenaren

inportik, baina jendeak zer esaten du?

—Begara, jendea normalean oso hipokrita da eta aurpegira ez dizue ezer esaten. Batzuetan pailaso deitzen didate, baina pailasoa alaia da ez, jendea dibertitzen du! Bueno, tarteka zertxobait inporta zait baina ez gehiegi, ez pentsa. Baina jendea oso... ez dakit nola deitu. Behin batean Santanderren periodista batek neretzat pintatzea edo emakumez jaztea pose bat zen galdetu zidan, baina hemen zer gertatzen da, batzuentzat bizi guztia izan daiteke pose bat, ez? Nik pintatzen badut gustatzen zaidalako da, ez dakit.

Z.A.—Zer planteiamendu daukazu pinturari dagokionez?

—Beno, nik uste dut pinturak pintoreak sentitzen duena agertu behar duela. Nik uste dut pintorea, poeta bezala, ez dela es eskubikoa, ez ezkerrekoa, ez goikoa, ez behekoa, bera da eta bere lana herriari zuzendua egon behar dela, baina zer gertatzen da? Jendeak ez duela ulertzen, zuk marrazki bat erregalatzan duzu hortik eta hautsi egiten dute, honen errua noski edukazioak dauka. Egoera hau gainditzeko uste duk beharrezkoa dela herrietan muralak, etab. margotzea, baina guk lan horretatik jan behar dugunez, kuadroak ere egin behar ditugu, baina kuadro txikiak egin daitezke eta merkeago saldu. Neri gustatuko litzaidake Euskadiko herri txiki batetan nere mural bat margotzea.

Z.A.—Zer jende tipo da zure

Jaztea eta pintatzea pose bat badira, batzuentzat bizitza guztia da pose bat.

Une honetan nere kezkarik handiena pintura da eta ez homosesualitatea, nere burua onartua baitaukat, nere biziz bizi eta oso ongi pasatzen dut.

obren erakusketetara joaten dena?

—Jende altua, bajua, sukaldariak, langileak, denetarik. Inaugurazioetarako musika banda bat jartzen dut, jendea bere atzetik dantzaka eta abestika biltzen da, gazpatxo hartzen dugu, oso ongi pasatzen dugu.

anarkistengandik gertuen

Z.A.—Nola ikusten duzu homosesualen artean ematen hasi den desestaltzea?

—Gai hau aldizkariak osoki manipulatzen dute, homosesualak modan baitaude. Batzuetan badirudi jendeak onartzen zaituela baina gezurra da, aurrean altzairuzko barreira bat bezala daukate. Neri gertatu zait, lagun batzuen etxera joan lanera eta gaua han pasa behar nuelako beren ohean etzan eta ez zaie batere gustatu, edo esan dizute nahiko ardoa edateko, baina botilak hutsik ikusi dituztenean... Uste dut gizarteak ez gaituela onartuko.

Z.A.—Azken denboraldian taberna asko ireki da homosesualak elkartzeko, zer iruditzen zaizu zuri?

—Neri taberna hauk ez zaizkit batere gustaten, beldurgarriak iruditzen zaizkik, nik denak erreko nituzke. Bestetik taberna hauetan elkartzen dira mariko fatxa guztiak eta hauk neretzat pozoina baino okerragoak dira, eskubiak ezkerak baino gehiago atakutzen baitu. Nik ez dut komunistak esaten zeren Cuban adibidez nola gauden eh? Langileak komunismoarekin hobeto egon behar badira, nahiago dut ni izorraztea, baina, ez dakit.

Z.A.—Beraz komunistak ez zaizkizu gustatzen.

—Ni ez naiz gobernu komunista batean bizi izan baina daudenetan gertatzen dena ikusirik uste dut faszisten dotrina berdintsua dutela.

Z.A.—Ez zaude ez eskubiarekin, ez ezkerrekin, beraz non kokatzen zara?

“Nik ez dut behar inork liberatzea, ni ez nahiz Sección Femeninakoa.”

—Ni bizitzarekin nago, jende herriarrarekin, marikoiekin, putekin, etabarrekin nago.

Z.A.—Baina jende hori ez da eskuibitarra.

—Noski ezetz, ezkertiarak dira, baina ez komunistak, neri ezker ezker gustatzen zait, ezker indartsua, baina neretzat hauk anarkistak dira, kontuz, nik ez daukat inongo harnetik.

Z.A.—Eta zergatik identifikatzen zara anarkistekin?

—Nere bizitzako moduarengatik izango da. Ez daukat inongo segurorik, nahiko libre bizi naiz, ez nago inongo lantokian sarturik. Uste dut hau mundu guztiak egin dezakeela.

Z.A.—Beraz zer planteiamendu duzu zuk honetan?

—Nik neure montajeak egin nahi ditut, gustatzen zaidan jendearen ondoan bizi eta gehiago ez.

«EUSKALDUN BAT ERAMAN NAHI NUKE»

Z.A.—Uste duzu neurriren batetan

jendea homosesualitateari dagokionez eboluzionatzen doala?

—Bai noski. Duela gutxi nere lagun bat, orain arte gizonezkoekin joaten zen —neska da— eta orain emakumeekin hasi da, eta esan zidanez lehenago baino gehiago gozaten omen du; gainera emakumea askoz homosesualagoa da, baina gu baina okerrago dago, askoz errepresmituago. Niri adibidez ezkontza ez zait batere gustatzen, hori bai negatiboa iruditzen zaidala. Zuk uste al duzu pertsona bati bizi guztian maitatzea posible dela? Gainera hemen dauden mutil ederrekin, ai ama.

Z.A.—Hemen esperientziarik eduki al duzu?

—Bai, baina ez zitzaidan asko gustatu, erabat mozortua nengoen eta ezer ez, gauza onik ez dut izan. Bikin enamoratu naiz, baina ezer ez, ez naute maite.

Z.A.—Daramazu biziagatik, jende intelektual edo horrelakoekin harreman asko daukazu, eta langileekin zer?

—Jende interesgarria alde guztietan dago, bakarrik, jende aberatsak edo progreak pose gehiago daukate. Langile eta besteen artean dagoen diferentzia hau da, langileek esan beharrekoa aurpegira esaten dizuela.

Z.A.—Zer nahi zenuke Euskal Herriatik?

—Ai, zu! euskaldun bat eramatea gustatuko litzaidake, oso onak baitaude, baina ez daitezela hain matxo jarri, zeren barnean denori baidihoakigu roloa, baina edukazioak burua asko erreprimitu diote.

Hemengo homosesualak denbora pixka bat har dezatela eta libera daitezela, ez utzi Catalanara joaten, jope.

L. AUZMENDI

Langileak komunismoarekin hobekiago egon behar badira ni izorratu egingo naiz, baina komunistek eta faszistek uste dut dotrina berdina dutela.

RAMUNT XO

LAU BORROKAN,
HIRU LASAI ?

EVSIKADI

RAMUNT XO

oh!

garen bezalakoak garela eta zuri zer bihotza

Mila aldiz ere esan dugu, gauza berriak esatea zaila delako eta esanak esan ere ez zaretelako enteratzen, pertsona mailako planteamenduak gauza bat direla eta beste bat gertaera kolektiboak. Lehendabizikoen bitartez bigarrenak interpretatzea Mertonek misplaced concreteness deitzen dion hanka sartzea izan ohi da jeneralean.

Euskalerrian, Japonen ere berdin gertatuko da agian, baina gu hemen egokitu eta ez han eta hemengoaz jardun behar, oso normala da edozein erdizorori, herria, populua edo jendea, besteak daudela zoraturik entzutea.

—País de locos —esan ohi da

kostatazio zientifikoena eginez bezala; dudaren ximurak ez die aurpegirik iluntzen.

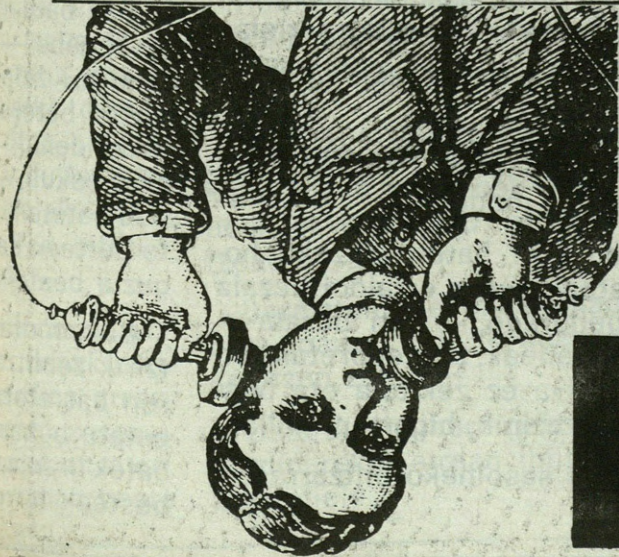
Ez dakigu guk gizarteak zoro bihur ote daitezkeen. Ez dakigu pertsona biren zorotasunak (folies à deux) eta beste erotasun forma kolektiboagoen existentziak, etxe zorotasuna, hauzokoa e.a. justifikatu dezakeen gizarte neurotikoaz edo paranoikoaz eta eskizoaz hitzegitea zenbait autorek eta gure herrikide askok egin ohi duen bezala. Bastidek ez du gauza oso garbi ikusten eta guk, haren irakurle dorpeok, are gutxiago.

Dena den geu ere noizbait tentaturik egon ohi gara hemen ger-

tatzen direnak beste inun ez eta inoiz ere ez direla gertatu pentsatzeko, eta ondorioz herri bitxi eta zoroa garela sinesteko.

Duela gutxi tentazio horretan erortzeko zorian egon ginen hemen aipatzeak merezi ez duen zirkulantziak direla medio, publikoki erakusten zen gorpu baten aurrean —Tomas Albarena, misteriorik ere ez dugu behar— bi ordu luze egon beharra izan genuenean.

Edade, sexo, kondizio sozial guztietako jendea ikusteko aukera izan genuen, eta ez hil-mahain edo gauza horren aurrean omenaldi sentitu bat erakusten, baita zerraldoaren leihatila moduko

euz kadi

kristal gainean pegaturik ere, makurturik burua zeharka okertuz aurrez aurre defuntua hobeto ikusteko. Eta ezpain krispatuak eta irrifar histerikoren bat ere sumatu genuen, eta komentario morbosoa bat baino gehiago entzun.

Gure jendearen artean nekrofajiarako ezik nekrofiliarako edo nekrolatriarako joera bereziren bat ez ote zegoen pentsatzeko ere egon ginen, beti bezala balore unibersal diren gauzak gure artean ere aurkitzeaz harrituta.

Horrelakoetan ez desanimatzeko eta gure sindromeak ez direla espezialak egiztatzeko Tarradellasengana jo izan ohi dugu lurralde urrutiragoetara, konparaketa estudioak egitera ezin ahalean.

—Aber zer egiten duen Tarradellasek defuntu gauzetan.

Eta ez gaitu inoiz ere defraudatzen. Gure herriarengan aberrazioak bilatzeko saio oro suntsitu egiten da Honorableak Maciaren gorpuaz egin duen izkutaketa jolas makabroarekin. Gurea grabea bada, grabeago ere izan zitekean.

Eta ez hori bakarrik, zerengau-

za bat da Tarradellasek Maciaren bihotza armario gainean izkutaturik gorde eta lurperatu nahi ez izatea; gauza bat da Tarradellasena, eta beste bat horrelako presidente bat honorable izenarekin soportatzen duen herriarena. Guk ez genuke soportatu, beharbada katalanak bezain martxosoak ez garelako.

Enfin, bazter guztietan biltzen dela hautsa, eta ez dugu desanimatu behar. Gauza bat da munduko herriak potrodunena garelako pentsatzea, eta bestea zoroena edo aluena garelako onartzea.

Holatan geunden igande goizean kilometroak 79ra Txillardegiren izterrak ikustera joan edo geureak Elixabetenen epeltasunean sentitzen jarraitzea ezin erabaki gabe, La Voz de España Federico Krutwigen deklarazio batzuk irakurri genituenean.

Tipo hori —nazi papera egiten duten aleman hoietako baten itxura duen pertsonaia lodi bat, argazkiek erakusten dutenez— norbaiten edo zerbaiten ideologo bada gaizki gabilta. Lehen neurri bezala telefonoa hartu eta lboni deitzen diogu lapurtar klasikoz «joan hadi popatik hartze- ra donanterik aurkitzen baduk

karroza» nola esaten den ba ote dakien galdetzeko, ez baita kuestioa gure sentimenduak zeintzuk diren jakin gabe gera dadin.

Ez dakiela esaten digu Ibonek baina bitartean alemanez edo griegoz baliatzeko eta enteratuko dela.

Baina guk lapurtar klasikoz esan nahi diogu eta esango ere pare bat gauza, ase baigaituzte noizbehinka hor nunbaitetik predikatza eta tontoak garelako esatera etortzen zaizkigun listo iluminatuen jarduketek.

Eta bitartean irakurleak Krutwig nundik nora dabilen jakin dezan hona hemen deklarazio hoiengaz batzuk (La Voz de España, 79-10-7):

«Creo que existe una ineptitud racial, de otra manera no se puede entender. Porque los vascos están muy convencidos de su superioridad racial, pero resulta que en la literatura vasca todo aquel que ha hecho alguna cosa ha sido extranjero (...) Es que el vasco, el "euskotar", es negado al arte.»

«(...) Hay una ineptitud innata del euskotarra a la literatura.»

«¡Ah, no! No existe un público

gonbidatua ermi madariaga hodei gorrien egazaldia

Zuhaitzak beso ireki irekiak: eskuetatik askatasun karraxiak dariola.

Beti zabal zabalik iraunen dute.

Gaiñean itsaso izugarria, ura hai- zeak zeraman eta erdi erdian, ardi galduak bezala, hodeiak.

Bazeuden surf baten antzeko hodeiak, besteak sagar erraldoi bezala zintzilik, beherago — beti bezala — berant-etortzaileak, zer tenoretan zen «rendez-vous»a ez zekitela eta besteak harrapa ezinik, bigarren mailan.

Segur aski sasoineko biltzarra zeramaten.

Eguzkia urrunplaxuri ziruditeno esaten denak bat bestean

Bainan zer demitza orain?

Bat batean arrazoi girik gabe — (er) tzen ari zela, beste baterako zi klak! denak biam haro eskuin aldeab tido batetan be: g te pertean sartet ha guzia beste alda jo

Bainan oraing d tzirik zebiltzate Bu ren bat etorri are petatu behar za batek liranja kolea besteak larros ia

parabro. Yo quiero crear un
público que se cree en el País
Vasco fuera del País Vasco,
de modo que tenga interés por
la cultura vasca. Para el pú-
blico actual ya hay libros
de moda.»

Y claro, en este impasse
entre el capitalismo y el
socialismo no le veo salida. El

marxismo no dará otra salida. La
única salida la veo en una vuelta
al Renacimiento, donde la socie-
dad estaba organizada en base
a unas pautas culturales y no
de producción y capital, como
ahora.»

Ba bai, jaun-andreok, halakoak
topatzen dira mundu herri hone-
tan.

leen amar lagun giñan etxian

hau gure egitekoa, Zeruko
liburu beste sail bat liburu
egiteko, baina ez genuen gu-
beroa eskaini gabe utzi nahi
argitaratu duen azken li-
bro bat, «Txantxangorri kan-
Atañorena. Biziki gomenda-
tzeko abertzale orori, eta be-
kook behintzat populu xe-
bizitza eta zanzazio eternoa
erako aukera ezin hobea dugu

bertan, eskualdeko hitanoa prakti-
katzekoaz gainera. Hildako semeei
buruz ari dela (bi Hondarretan afu-
silatuak):

«Oiek orrelako zigorrik merezi ba-
zuten, Jainkoarena dek pekatua, ez
gurea, Arek egin baigaitzik euskal-
dun.»

Idazle anonimoak ere maite ditu-
gula, Krutwig.

lanoan zeukaten,
alderia boladan,
gibelean.

tre gertatzen zaie

oin garbi eta ar-
behaz gaua eror-
en kontua beraz
beharko dugu;)
nan dute eta ze-
piatuz, futbol par-
goal delakoa bes-
ar zuten, interes
banik.

denak gorritz jan-
eno, denak etzi-
berdina erres-
—ageri zenez—
gustatu zitzaion,
zeraman beste

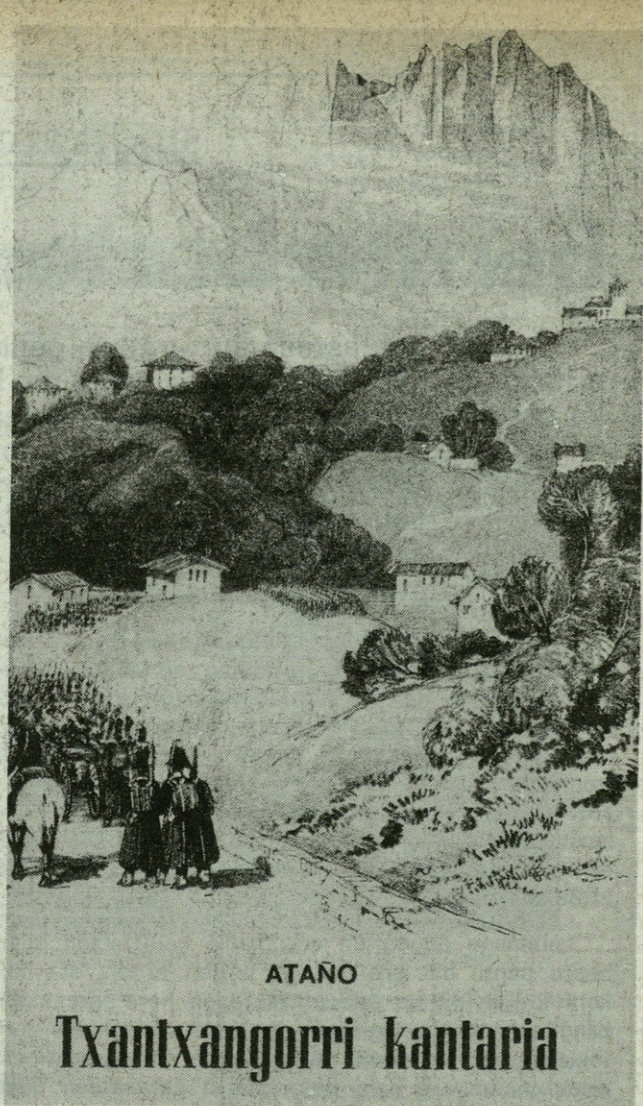
batek morea jartzera ausartu ere.
(besteengandik bereizteko: to, beste
indibidualista bat) Halere taldearen
p a r t e haundienak homogeneitatea
salbatzera —uste denez— lortu zuen.

Helburu bat ala ez, ez dakit beren
arteaz ekitabaidatua zutenek: beren
problematika beste nunbaiten ze-
goen.

Horrenbeste elkarrekin izanki nola
konpontzen ziren bat bestearen gai-
nean ez erortzeko, ezeta minik har-
tzeko ez dakit.

Bereizten zirenik etzen ageri. Egia:
bata joaiten zelarik guztiek zintzoki
segitzen zuten.

Uste dut helburu gabe eta helburu
berdinarekin airean ibiltzeak nekatu
arazi diela.

ATAÑO

Txantxangorri kantaria

Haizeari galdatu beharko nioke zer-
tan arituak ziren hainbeste joan eto-
rri eta gero.

Neure kopetaren gainetik, berriz
beste zuzenbide bat hartu eta gero,
jakin gabe haizea/k segitzen/ bultza-
tzen zuenetz; talde ugariena partitu
zen.

Alperren eta ekitabaidatzaileak ez
dute buztana bukatu nahi izan ere,
eta gaua heldu zenerako beti toki
berdin berdinean —airean— lokar-
tuak ziren.

Haizeak orduan botatu zuen egu-
naren azken indar-garrak.

(Saba erreginak Aladin topatu
eta gero egina) - Ipse dixit.

(Veni-vedi eta porrot).

sindikato nazionalak

berriro baztertu nahi dituzte

Joan zen astean aurreratzen genizuen bezala, Langile Estatuto proiektuaren eritziak jasotzen jarraitzen dugu gaurko honetan ere. ELA eta LABen eritziak jaso-ko genituela ere esaten genizuen, baina gaiari dagokionez bigarrenarenak baka-rrik dakartzagu. ELAko partaide batekin mintzatu gara baita, bainan esan digunez une honetan argitu beharrezko gauza asko omen dago eta aurreragoko uztea zu-zenagoa iruditua zaie.

patronalaren estatutoa

«Gure eritziz langile estatutoak, hasieratik oina-rrizko, arazo batzu ditu: estatutoa egiterakoan lan-gileen eritziak ez dira kontutan hartu, beraz entre-presarioena dela esan dezakegu, patronalarena dela. Alde honetatik, estatuto honek ez ditu inolaz ere frankismo garaian langileek egindako lorpenak ja-sotzen. Maila honetan, eta langileek orain arte ira-bazitako lorpenak errekonozitzen ez diren bitartean, ezin dugu inolaz ere onartu» dio Martin Auzmendi LABeko partaideak.

Lehenago aipaturiko ezaugarria baieztatzen duen beste puntu bat ere badago LABen eritziz eta hau konflikto kolektibo edo entrepresen herstearena da. Langileak huelgarako duen eskubidearen aurrean lan-tokiak hersteako harma hartzen dute entrepresarioek. «Hau inolaz ere ezin dela onartu pentsatzen dugu zeren honen aurrean pentsa dezakegu langileak eta entrepresarioak ahalmen berdinak dituztela eta ge-zurra da, entrepresarioa baita produzio bitartekoak dauzkana; era berean langileen aurkako tresna guz-tien jabe bera da. Lege hau horrela hartuko balitz, langileen harma bakarra, huelgarena ezereztua utziko

Frankismoan hartutako lorpenak ere ez dira onartzen Estatutoaren barruan.

luke. Europako beste naziotan, Italia eta Frantzia adibidez eskubide hau ez da inolaz ere onartzen, hau pentsatzen du LABek.

sindikatoak erdibiturik

LABek egiten dituen estimapenak Euskal Herriko egoerari begira egiten ditu; maila honetan Euskal Herrian hainbat eta hainbat konbenio kolektibotan onartutako gaauzak Estatutoaren barnen ez omen dira agertzen. Maila honetan lantokietako komiteei dago-kionez, hauen eskubideak nahiko moztuak geratzen omen dira. Langileen elkartzearen eskubideari dago-kionez, urtean sei asanblada baino gehiago egiteko le-kurik ez da uzten eta noski hau lan orduetatik kanpo egin beharko omen dituzte. Sekzio sindikalen es-kubideak ere moztuak daude, hau da, lantokietan desaroilatzeko eta organizatzeko posibilitateak txi-kienekoak dira.

Bestetik, nazionalitateetako sindikatuen baztertu nahiaren aurrean, hau da, negoziazio kolektiboetan parte hartzerik ez dutela izango, Martinek honoko hau digu: «Hasteko, Estatutoan Estatuko errealtate plurinazionala ere ez da inondik agertzen eta Kon-stituzioan ere nazionalitate hitza onartua dagoenez, gutxienez uste dugu hau jaso behar duela eta duda-rik gabe nazionalitateetako sindikatuek ere konbe-nio kolektiboetan parte har dezatela. Gainera azken finean langileriak ezarria duen eta ezartzen joango den dinamika berak behartuko du maila batean be-hintzat Estatuto hau aspektu askotan behintzak ez aplikatzea».

Etorkizunaren aurrean esan digunez, dudarik ga-be zenbait puntu aldatuko omen dira eta hobeago-tuak izango omen dira; Martinek esan zigunez «ezinezkoa baita okerragotzea». Dena dela Estatu-toaren oinarritzko akatsak ez omen dira erabiltzen ari diren bitartekoen bidez aldatuko, beraz beste bide batzuetara jo beharko omen da.

Gobernua azkenaldian hartzen ari den neurrien aurka, «Programa Económico» deitzen dena eta Lan-gileen Estatutoaren aurka zenbait manifestapen os-patu da Euskal Herrian, zenbait sindikatuk konbo-katuta.

L. AUZMENDI

zalduendo

benetako erakusketa

Zalduendo Arabako herri txiki bat dugu. Bere garaian larogei etxe biztanledun zituen, baina gaur hogeita hamabosten bat bakarrik ditu biztanleekin. Baserri guzti hauek dute zerbait berezia, egitura ez bada, harria edo hamarria. Oso ondo zainduak daude bestalde eta herri osoa ere bai. Nabari da gustoa duen norbait arduratzen dela zaintze lanetaz. Honetatik aparte, inguruak oso politak dira, aintzinako ermitatxo batzuekin apainduak. Herri erdian XVIgarren mendeko jauregi bat dago, aurreparetan izugarriko harmarri bat duelarik. Orain dela gutxi Diputazioak bere gain hartu du jauregi honen berritze lana.

Baina ez gaitu Zalduendora herriak bakarrik eramán, baizik eta bertako udaletxearen gela nagusian joan den hilaren 16tik 29ra egin den erakustaldiak ere bai. Egurra eskuz landuz egiten diren zenbait tresna zahar eta berri ikusi nahiak hain zuzen. Bertan denetik zegoela esan behar. Hasi argizaria egiteko tresnatik, argizarioholak, kaikuak (lehen ganaduak jeizteko erabiltzen zen ontzi hau, hitz honi gaur beste esanahi bat ematen bazaio ere, oporrak, uztarriak, zaliak, sardak, aulkiak, loreak (paperaz eta oihalaz eginak), makilak, kutxak eta beste zenbait egurrezko gauza ere bai.

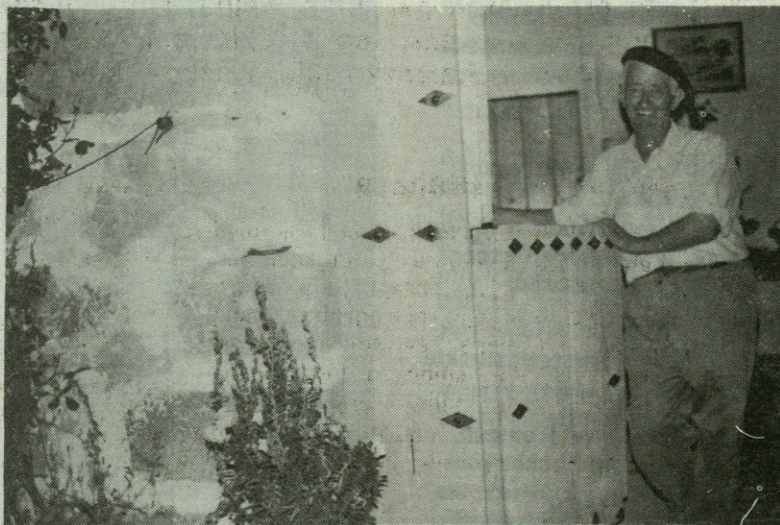
Erakusketa honen antolatzaile eta partaide izan den Blas Arratibelekin hitzegiteko aukera izan dugu.

erakusketa herritarra

Bere 73 urterekin, langile trebearen bereizgarriarik ez du falta. Elkarte bat eraikitze lanetan ari dira herritar batzuk eta bertan igeltserotzan aurkatu dugu.

—Nork antolatu du erakusketa hau?

—Herriko kultur elkarteak, Diputazioak, Aurrezki Kutxa Probintzialak eta tresna zaharrak utzi dizkiguten guztiek ere laguntza

Blas Arratibel: erakusketaren sortzaile eta parte-hartzaile.

izugarria eskaini digute.

—Noiz eta nola sortu zen erakusketa honen jatorria?

—Uf! kondaira luzea du galdera horren erantzunak. Orain dela 5 urte, 1974garrenean, egin zen lehenengoa. Nik lan batzuk eginak

nituen etxean, eta herritarrak jakinaren gainean zeudenez, erakusketa bat eskatu zidaten, sarrera eta guzti jarriko zutela eta ateratzen zena neretzat izan zitekeela. Nere eskulanak azaltzea ontzat hartu nuen, baina sarrera jartzea ez zegoela egoki iruditzen

“Nere egur lanetarako gogoia 67 urterekin sortua da.”

zitzaidan. Azkenean egin zen, nore lan batzuk eta hemengo senar-emazte bikote batek egindako lore sorta politek osatzen zuten. Sarreraren ordezt «txapela» edo «pöte» bat jarri eta ateratakoa atzeratuen alde eta Lezako sendaetxeari eman genion.

—Inguruko herriek adibide hau gogoan hartu al zuten?

—Bai, urrengo urtean Hagurainen eta Araian egin genituen erakusketa batzuk. Bietan herriko zaharren alde izan zen ateratakoa (egurpasa bat zaharrekin egiteko etabar).

—Arrakastarik izan al zuten?

—Bai, bai, denetara jende asko azaldu zen, badakizu, tresna zaharrak ere bazeuden tartean, gure aiton-amonek erabiltzen zituztenak, eta joaten ziren askorentzat ezezagunak.

—Jendearen arreta ikusteak aurrera eragingo zizuen.

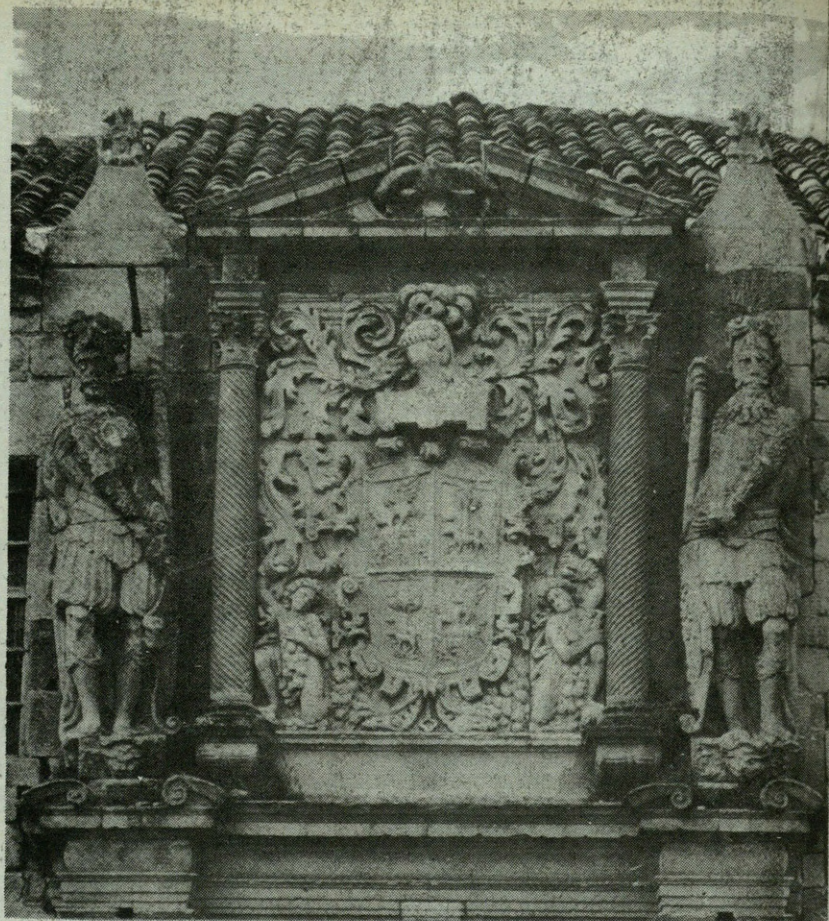
—Ba geroztik bururatu zitzaigun, honelako lanak urtean behin izan ordezt, urte osoan egin zitezkeela eta ez bakarrik egurrezko tresnei buruz, baizik baita ere margolaritzaren munduan edo sukaldaritzarenean eta beste zenbait arlotan. Horrela, aurtan, urtean zehar, etnologiako ikastaldi bat, Zaldueñoren kondaira (erromatarren gaitzadak etabar), Arabako sukaldaritzak, euskal jaialdi bat, margoen erakusketa eta lehiaketa haur eta gaztetxoentzat eta azkenik artesian erakustaldi hau, izan ditugu.

—Haur eta gaztetxoentzat antolatut zenuten margo lehiaketak izan al zuten erantzunik?

—Bai, eta oso ona, jende askok parte hartu zuen; kontu egizu lehenengo saria 30.000 pezetakoa zela eta beste biak hamabosna mila pezetatakoak. Haurrei ilusio handia egiten die beraiek egindako gauzak honelako leku batetan azaltzeak, eta gainera geroari begira, beharbada orain haurrari sortzen diozun afizio hori, biharko gizon horren arte bat bihurtu daiteke. Oso gauza interesgarriak lortu dira maila honetan.

“gustoko lanean, inor ez da zaharra”

—Eta azkenik, zuen ekintzen

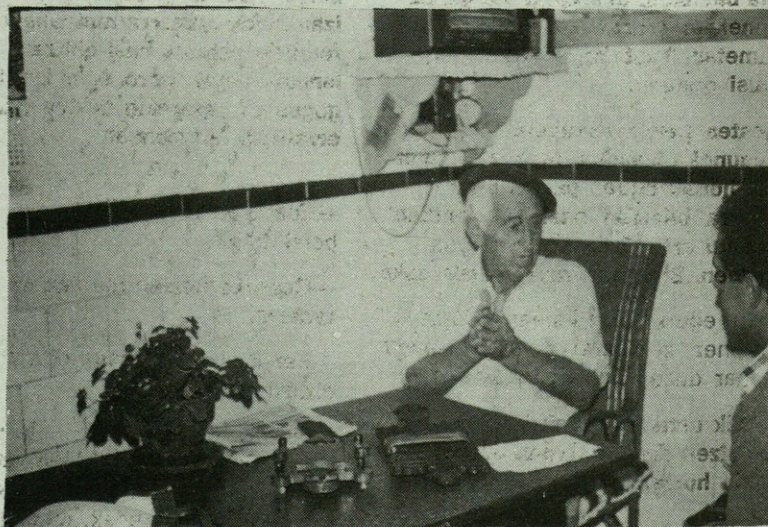

Zaldueñok larcgei etxe biztanledun zituen garai batetan; gaur, hogeita hamabostera jaitsi da.

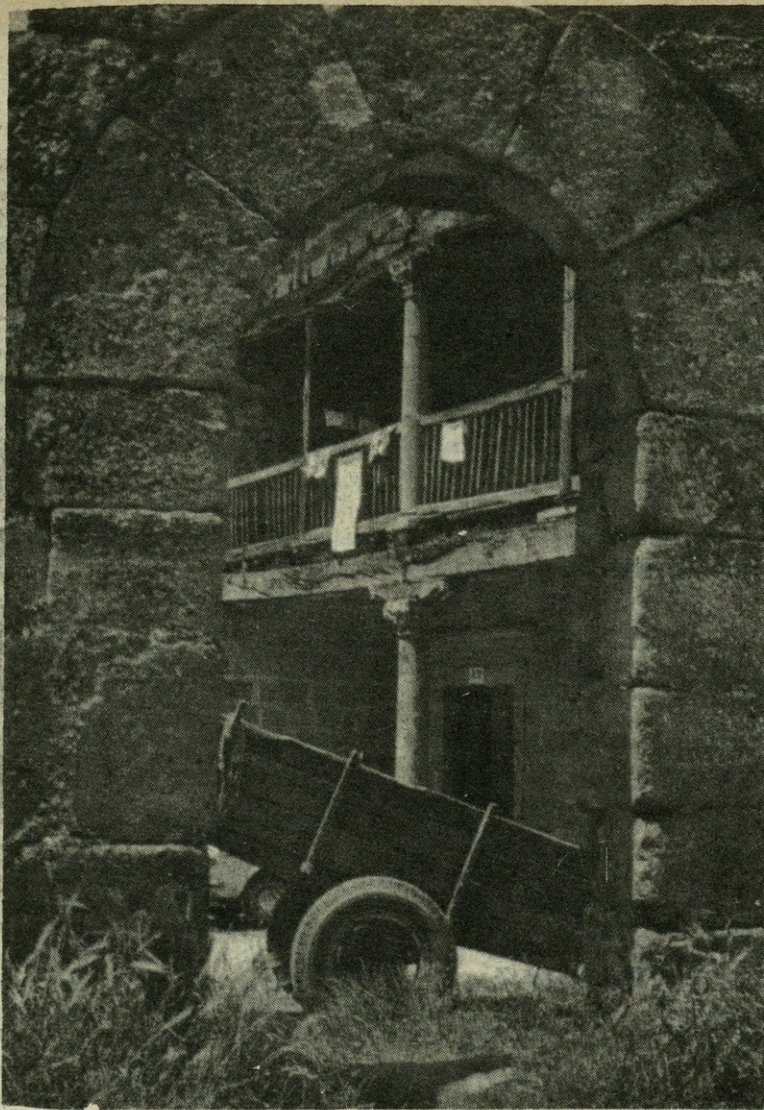
bukaeran, egurraren artesianari buruzko erakustaldia, nolakoa izan da?

—Hamabost eguneko iraupena izan du. Sarrera, Juan Larrañaga

etnologo eta kondairagile ezagunak egin zuen bere lanei buruzko hitzaldi batekin. Azkeneko egunetan bi filma bota ziren: bata Euskal Herriko artzantza eta lur lanei dagokiena, Luis Ibaberena, gehiena

“Herriko etxe guztiak, bi ez beste, eginda dauzkat.”

Herri erdian XVIgarren mendeko jauregi bat dago, Lazarraga deitua.

euskal abestiz osatua. Bertan ikusi genuena hain ezagun egin zitzaigun eta bestalde, une gutxi ditugunez honelako gauzak, gure gauzak filmetan ikusteko, irrika biziz ikusi genuen.

Bestea berriz eskulanetan jarduten dugunoi zuzendua, aurkeztu zigun lan honek dituen pausoen berri: egurra bilatzen hasi eta lantzen bukatu arte. Erdaraz mintzatua zegoen. Biok izan zuten ikusle asko.

—Zu egurrarekin lenean saiatzen zarenez, zer garai da onena landu behar duzun egurra botatzeko?

—Nik uste dut, orain; ostoa erortzen denean, baina ez dakit oso ondo horren berri.

—Lan horretan ari zara eta zergatik diozu hori?

—Ba, esango dizut. Ni baserritarra naiz txikitatik; hemen lan egin dut, baina gero ez nuen suerte onik izan heldu samarra nintzelarik fundizio batetan hasi nintzen lanean, beraz, nere egur lanetarako gogoa 67 urterekin sortua da, erretiratu nintzenean.

—Edade dexente ofizio berrietarako.

—Gustoko lanean inor ez da zaharra.

—Zer irudi edo tresna egiten dituzu gehienbat?

—Nik zer esango dizut... Herriko etxe guztiak, bi ez beste, eginda dauzkate eta hortaz aparte makila tallatuak, gatz-ontziak, lehengo plantxak, argi lanparak etabar.

“lan honetatik ezin bizi”

—Nondik ekartzen duzu eta zer egur erabiltzen duzu lan honetarako?

—Gehienbat urritza eta baita ere haritz, haltza, intxaurren, gaztainondo eta piñu buruak. Ekarri berriz, gehienez Gipuzko aldetik, erreka ertzetatik eta urak garbitzen dituen sustraiak ere bai.

—Egiten dituzun irudi horik, jende ezaguna al da?

—Ez, ez, edozein da, nik ez dut ahalmenik baten aurpegiaz oroitutako eta gero egurrean egiteko.

Beharbada eskola batetara marrazten ikastera joan izan banintz bai. Hala ere, gauza bat xelebrea gertatu zitzaidan; hemen emakumezko baten irudi bat neukan, eta nere koinata etorri zen batetan harriturik eraman zuen, bere ama zenaren, hau da, nere amaginarreba zenaren antza izugarria omen dauka.

—Hemen dituzun ontzi eta tresna askoren izenak euskaraz dituzu, nolaz hori, zuk euskaraz jakin gabe?

—Zebait nahi duenari kostatzen zaio, eta nik ere hori lortzeko hiztegi-tetara edo dakitenengana jo behar izaten dut. Nere aitona bazekien euskaraz, bere aita Ataungoa zen, eta nik ez dakidan arren, euskalduna naiz.

—Bizi al daiteke lan honetatik?

—Ez, ezinezkoa da. Beharbada tresnen bidez egurra lantzen duten horik bai, baina eskuz dena egiten dugunok, inolaz ere ez; ordu asko behar da eta astiro hartu beharrezko lana da. Gainera egur txukuna ikusten duzun arren, barruan beta bat egon daiteke eta haibeste ordutako lanak, agur. Nik ez dut ezer saltzen, nola eta ez den norbait oso pixua jartzen; gainera saltzeak nere burua derrigorrez agindutako epean gauzak egitera lezarke eta hori ez nuke inolaz ere nahi. Lan hau entretenigarri bezala hartzen dut.

Gustora jarraituko genuen hitz jarlo ugaria duen gizon jator honekin hizketan, baina beste batetan izan beharko, eta ziur izango dela, zeren Zaldueño sarritan joan daiteken herria baitugu.

MURUA

lurraldetasuna

euskadiko territorialidadea moncloako estatutoan

Patxi Zabaleta

Terrenoz Nafarroa Hego Euskañi erdia baino gehiago da. Historiaz Euskal Herriak ez du Nafarroarik gabe sentidurik. Euskarari dagokionik ere, baldin badirudi ere lehenbiziko biztas Nafarroan gutxi hitzegiten dela, bagara larogeita bost mila nafar beino gehiago euskaraz hitzegiten dugunak, ikasten ari direnetatik aparte. Nafarroan 3.000 km².etan hitzegiten da euskara, Gipuzkoak dituen km².etan baino gehiagootan.

Hori dena aurrerapena delarik, etorkizunari bu-
ruz Nafarroa Euskal Herriarentzat planifikazio in-
dustrial bat egiteko, demografikoa egiteko, edo-
zein gauzetarako nahi eta nahiezkoa da. Nafa-
rroarrik gabe ez du sentidurik Euskal Herriak.
Hori baino gehiago. Klase borroka begien bis-
tan hartuz gero, langileriaren etorkizuna eta
langileriaren borroakari aurrerabideak aurkitzeko-
tan, lau probintziak batean egotea nahi eta
nahiezkoa da. Uste dut arrazoi bat izan dela
hau, Nafarroa eta beste hiru probintziak aparta
zitzaten. Ez da kasualidadea azkeneko laboral
borroketan azkeneko langile manifestapenetan,
LAB izatea Nafarroan jenderik gehiena biltzen
duena. Beste sindikatu oztiak adina,

Moncloako Estatutoan ordea Nafarroa kanpoan gelditzen da behin eta betiko. Nafarroa ezin daiteke egon Estatuto horretan; legez eta zinez daude eginak gauzak gainera ez dadin inoiz egon. Esatebaterako, Nafarroak gaur edo bihar baietza emango balio Konstituzioaren prebisiario (disposición transitoria 4garrena delakoari) orduan ere Estatuto hori ez litzateke izango. Esan behar da orduan, «Nafarroa Euskadin Estatuto honekin», argi eta garbi, gezurra da, arrunt gezurra, oso gezurra. Amnistia Estatuto honekin lortuko dela bezala.

Baino niri territorialidadeez idaztea tokatzen zait. Preautonomikoa egin zutenean Alsasuko mahala soru zen eta esaten zen orduan, gaur Herri Batasuna diren eta baita ere ElAren firmarik, Nafarroarik gabeko autonomiaren aurrerapenerik ez zegoela. Eta hori egia da. Baina Nafarroarik gabeko aurrerapena badago, ziur aski, autonomia ez, baizik deszentralizazio administratibo bat aski duten partiduentzat. Sistemaren bizkortasuna nahi duten partiduentzat eta, ziur aski, Sistema honi falta zaizkion indarrak eman nahi dizkioten partiduentzat.

Territorialidade, nahi eta nahi ez, lehen, lehe, mailako helburua da. Euskal Unibertsitaterik ez da territorialidaderek gabe eta «Distrito Uni-

versitario» delakoa Nafarroa kanpoan utziz huts-
gite ikaragarri bat izan zen. Preautonomia ber-
din. Autonomia berdin. Territorialidadeaz hitze-
giten da Estatutuan territorialidade bezala uler-
tzen» bada Nafarroaren edo Vascongadasen pro-
blema, hitzegiten da 47. parrafoan, batipat biga-
rren parrafoan. Han, esaten denez, eta Nafarroari
konstituzioan jartzen zaizkion obstakuloak kon-
tuan izanez eta baita ere Martin Villaren lbel-
tzaren 8ko dekretora, Nafarroa ezin da eta ez da
inoiz sartuko Estátuto honetan. Baina Nafarroa
Euskadi da eta Euskadi izanen da Estatuto hori
bota ondorean. Ez lehenago, inondik inora. Le-
gez gainera.

Navarriismoa eta Vascongadismoa biak gauza bera dira —esan dut askotan—. Korrelatiboak. Bata da alderdi bat, eta bestea beste alderdi bat. Errealidade beraren bi aurpegi, eta ia badago ongi hitzegitea nabarristetaz eta vascongadistetaz; denok euskaldun ez baldin bagara izaten ez dugu eginen aurrerapen nazionalik. Zergatik inork ez du dudatan Arabaren euskaltasuna, nahiz eta han ere —une batzuetan— abertzaleak ez diren partiduak maioritarioak izan. Zergatik ez dute dudetan jartzen Nervion hibalaren ezkerraldearen euskaltasuna. Han ere, askotan, abertzaleak ez diren partidoak maioritarioak izan dira! Bi arrazoirengatik. Hasieta onartzen dutelako euskal indarren korrelazioa. Eta onartzen dute, hain zuzen ere, Nafarroa separatuz Euskal Herriaren proiektu politikoa arrunt hautsita gelditzen dela.

Horregatik navarrismoaren jokua eta bere sendea den vascongadismoaren jokua dira ez Nafarroari dagozkion gauzak, Euskal Herria osoari dagozkion gauzak, eta euskal langileriarj dagozkion gauzak. Territorialidadea beraz, ez da terrenearen gora behera, ez da jendetza edo demograziaren gora behera, da Euskal Herriko georoari buruz sustrai sustraiean dagoen politika gora behera. Horregatik esan behar zizio, ez Nafarroarengatik bakarrik, baizik Nafarroarengatik esatea Euskal Herria osoarengatik esatea delako Estatuot horri ezetz.

Eta guk esaten diogu ezetz hori abstentzioaren bidez, badakigu Estatutua aprobaturko dela, bainan ahula etortzen bada eta guztiak irekiak izanen ditugu ondorenea. Mejoratu nahi dutela esaten dute? Hori da gure jokoa. Baina lehenbizi gaitzestuz, lehenbizi baztertuz eta ahula sortu eraziz.

Gainera azkeneko gauza. Ipar Euskal Herriarekin Hego Euskadik erlazioa izan behar baldin baditu, eta izan baldin baditzaiteke, modu bakarra Nafarroaren gora-behera barruan hartuz da. Nafarroarik gabe, eta gozogan izan gure muga, gure barruan dugun gurea ez den muga horren zatirik haundiena, ia ia, osoa, Ipar Euskal Herriarekin ere Nafarroaren bitartez dela. Nafarroarrik gabe Ipar Euskal Herriarekin esaidazue zeinek eta nola izan litezken harremanak. Euskadik, Hego Euskadik izaten baldin badu inoiz erakunde politiko bat, asma ditezke, asmatuak daude eta izanen dira erlazio soziala, kulturalak eta poli-

tikoak Ipar Euskadirekin. Baina ez Nafarroa eta Vascongadas alde batetik eta bestetik joaten baldin badira. Orduan, Ipar Euskadiri begiratu ere, territorialidadeen gora behera, Nafarroaren gora behera, Hego Euskadiko Estatuaren behar beharrezko gauza da, eta lehen mailakoa gainera.

ordena publikoa

ordena publiko honi ez

Bikila

Monkloa-ko Estatutoaren aldekoek diotenez, Estatuto honekin, «orden publikoa» zuzendu edo soluzionatu egingo da. Beren tarteko optimistenak (beharrezkoa dute auto-optimismo hori, egiten ari diren kampaina justifikatzeko) aurrerago joanez, esaten digute indar errepresiboak «alde egingo dutela». Baina, estatutoa aztertzen badugu pixkat, garbi ikusten da hori gertatzeko posibilitaderik ez dagoela.

Behar bada jendea dezepzionatu samarra egon daiteke, orain arte euskal zinema deitu denaz. Behar bada, **orain arteko** zinema hori, dorpe, trakets, handiguratu (pretenziotsu) samarra izanen da; gainera, portzentai dextente batean, militantziaren arabera kausitu denez, bere sormen eta osaketa mugimendua, ez zen denok nahi genuen bezain espontaneo edo eta naturala izan. (Momentu eta gorabera historikoak, beharren arabera ekartzen dituzten prozesu kulturalaren jaiotze **espontaneoak** diot.) Baina. Eta egungo **zinema** honek, Ikuskak zuek diozuenek, dezepzionatuko balu? Bere egitura tekniko eta profesionaletik at?

Polemika guzti honetan, soluzioak bi latzea ez da batere erraza; bide bazuen proposamenak daude, eta denborak, jarraimenak, lagunduko du hazkunde honen aurrera ateratzean; baina kontuz; bere profesionaltasuna kanpoan ikasi, hazi eta hezi diren horik, eta finantziabide iturriak ireki zaizkielakoan, profesionaltasun frogatua oinarritz, baldin badira benetako irten bidea, zuek adierazten duzuen bezala, nire ustez noski errepika, ba ni ez nago ados.

ohar batzuk

«Bertan Filmeak, Ikuska aurkezten du», erreportajeaz, ohar batzuk.

«Ikusleak dezepziorik izan ez dezan, kalitate dextenteko filmeak egin behar» eta «Agiar jendea dezepzionatu samarra dago, orain arte euskal zinema deitu denaz. Irakurleak jakin beza, Ikuska ez dela orain arteko "euskal zinema" hori», zuen komentariotan finkaturik. Edo eta nik entenditzen ditudan bezala. Azken batean beti duzue oportunitatea, lerro artea hutsik doala eransteko.

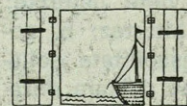
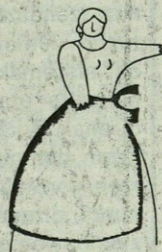
Euskal kulturaren arazo sakona, zuek ongi ezagutzen duzue; eta ez arlo guztietan nabarmentzen den azpiegitura faltagatik bakarrik, baizik eta oraindik eztabaidatu eta planteiatzen direlako, kulturaren bideak, zein kulturetan dihardugun eta abar, bere konzeptu ideologikoak, nolabait esan, alegia. Azken nazioarteko zinemaldian, Euskadiko proiektio ondorenean izan zena, adibidez.

Ez zait iruditzen, erdibiketa sakon hori seinatzeko, unea heldu denik; zeren eta, batzuk, euskal zinemaren urratsak, lehen urratsak, bere profesionaltasunarekin batera, osatzen joan diren zinemagile dorpe haik, eta beste hauk, oraindik eztabaida borondatetsu eta euskal kulturekiko fedekor batean, leporaino sartuak gaude.

Mesedez ba itxaron, eta bitartean ez inor mesprezatu; eztabaida polemika honetarako, bi aldeak, zuek bereizten dituzuen bi maila profesional horik, behar beharrezkoak dira eta.

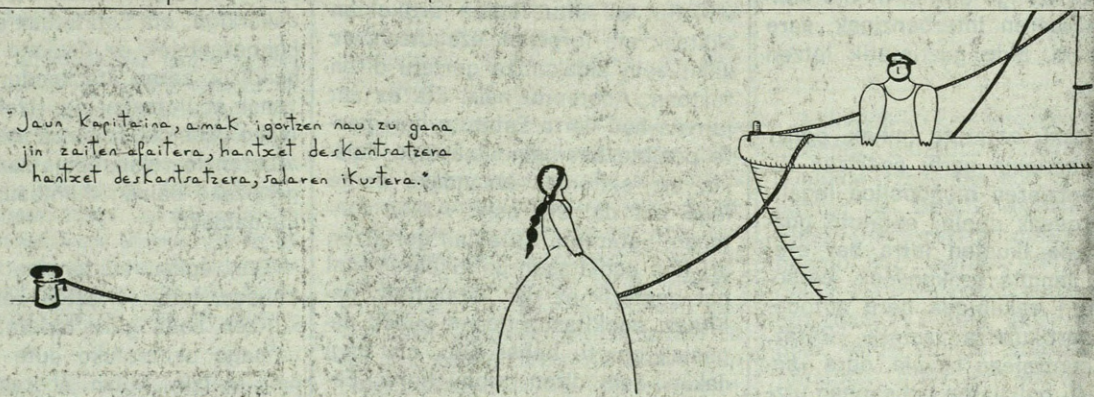
I. EIZMENDI

m.artola

"Bai, habil, haurra, habil, erron kapitainari jin dadin afaitera, hemen deskantzera hemen deskantzera, salaren ikustera."

"Jau, kapitaina, amak igortzen nau zu gana jin zaiten afaitera, hantzet deskantzera hantzet deskantzera, salaren ikustera."

anaitasuna

kontsumismoa garaile

«Euskal kontsumismoa euskal iraultzaren bidean ote?» galdetzen du Iñaki Deunak ANAITASUNA aldizkariaren 388. zenbakian: «Lana... lana... lana... Hauxe da, alegia, "gure" eguneroko ogia, "gure" borrokaren mamia, "gure" pankartaren arima: lana, lana, lana. Zein lan den, hori bost axola. Garrantzitsue-na lana dugu, bai lana. Lan egitean produktoak sortzen dira (era guztietakoak, alegia) eta produktoak saltzean, guk, erosle amorratuok, kontsumista huts bihurtzen dugu geure burua. Kontsumistak geu gara: langile-erosleok. Guk egiten duguna geuk erosten dugu eta gainera bi-tarteko maitagarri batzu direla medio.»

algararen itzala

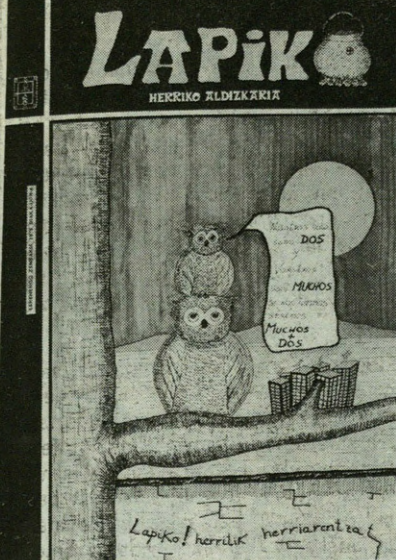
GACETA ILUSTRADA aldizkariaren 1.200. zenbakitik hartua: «Gila, carcajada para después de una guerra. Todos los hermanos eran mecánicos, pero Miguel cambió la llave inglesa por el mauser y estuvo diez años en la guerra. Luego se puso una boina, comenzó a llamar por teléfono y obligó al país a hablar, entre carcajadas, como hablaba Gila. Ahora tiene sesenta años, acaba de ser padre de una niña y nos ha contado trozos de una vida no siempre divertida.»

TRIUNFO

RAMON

TRIUNFOren 871. zenbakitik hartua. Galdakaon sortutako aldizkari berria.

LAPIKoren lehen zenbakia.

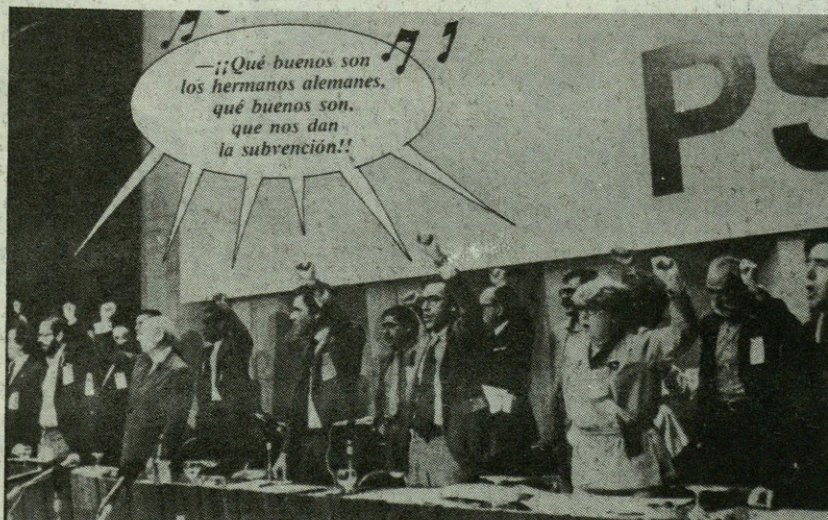
soria semanal

soriako berriak

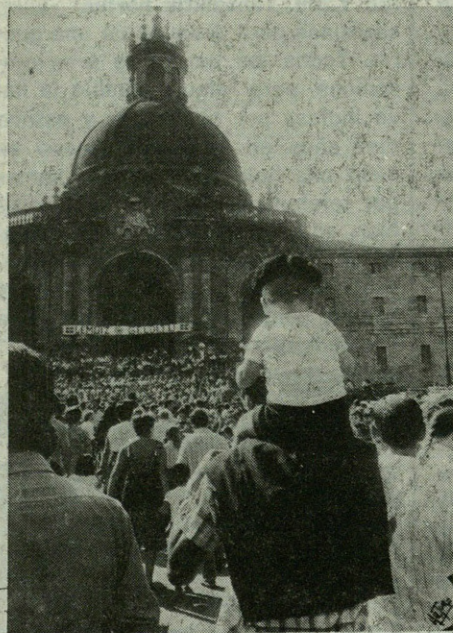
SORIA SEMANAL aldizkariaren 131. zenbakiko lehen orrialdetik hartua: «En la prisión de nuestra ciudad la decisión fue tomada en principio por nueve reclusos el pasado miércoles dentro de la campaña en petición de amnistía y a favor del voto afirmativo en el próximo referéndum del Estatuto. Los nueve pre-

sos vascos que iniciaron la huelga pertenecen a la rama político militar de ETA. Por su parte, y a partir del jueves, otros 59 presos de la rama militar de ETA han adoptado idéntica medida pero en favor del NO en el próximo referéndum. (...) Si bien en la prisión de Soria se ha negado su director a hacer declaraciones, "porque el Reglamento se lo prohíbe", hemos podido saber que en los pasados días ha habido peticiones de los presos vascos para celebrar reuniones que les permitieran fijar sus posiciones con relación al Estatuto.»

el jueves

kilometroak 79 argazkitan

ESTATUTOAREKIN, EUSKADI AURRERA INDARREAN

Ezin dugu honela jarraitu

Urte askoan politikazko, ekonomiazko, kulturazko gure arazoak buruz ezin erabaki ahal izan dugu. Urte askoan, gure Gizarteak izan dituen arazo guztiak aterapiderik gabe gelditu dira, edo aterapide txar bat eman zaie.

Gure Herriak bere arazoak erabakitzeko ahalmena birreskuratzea behar-beharrezko da.

Eta, gaur, Euskadik ba du birre-raikitzen hasteko bidea ematen dion lanabesa. Gaur, gure herria Estatutoaren jabe da.

Gaur, azkenean, Euskal Herriak ba ditu Estatuto horretatik sortutako bere aginte bat eta bere gobernu bat.

Lehen-aldi horrekin eten, eta guztion artean gure arazoak onbideratzen hasteko laguntza emango digun Estatutua.

Hau guztion lana da, guztion onerako delako, Euskadin bizi geran guztiok hartan eskuhartu beharrezko lana.

Zure botoak, gure botoek, Herri osoaren botoek, Euskadi aurrera-bidean jartzen dute.

Urriak 25. Zeuk erabakitzen duzu. Zure botoa emazu.

25
URRIAK
ZEUK
ERABAKITZEN DUZU
EMAN
ZURE BOTOA

sartzearen arazoak

Duela urtebete «Euskara eskolara» entzuten genuen Donostian eta Bilbon eginiko manifestaziotan. Lehenagotik hasia zen han-hemenka euskara eskola estataletan sartzeko ahalegina. Baina agintarien aldetik batere laguntzarik ez.

Aurten, ofizialki sartzen da euskara eskoletan, horrela agintzen baitu lortzea nahikoa kosta zen Elebitasun Dekretoak. Ez da lan erraza hori martxan jartzea eta iadanik arazoak azaldu dira.

«Dekreto honen ondorioz garrantzizkoenetakoa bat aurraren eskolatzeari bere ama-hizkuntzaren bitartez egiteko ahalmena eta eskubidea izango da, modu honetan pedagogiaren hastapen funtsezkoena errespetaturik. Bestalde, O.H.O. eta Eskolaurreko zentro guztietan euskararen irakaskuntza nahitaez ezartzen duelarik, lehenengo aldiz soluziobide bat eskaintzen du gure gizartea osatzen duten talde desberdinak integratzeko eta orekatzeko, eskola, bide, ez oztopo, izan dadin». Honela dio Hezkuntz Kontseilaritzaren dokumentu batek.

Bi alderdi ukitzen ditu beraz dekretuak. Bata euskarazko irakaskuntza, hau da, Eskolaurrean eta euskaldunak diren haurrei euskaraz bakarrik irakastea eta O.H.O.ean berriz, ikastoletan egiten denaren antzera, euskara izatea zenbait gai irakasteko bidea. Bestetik berriz, euskararen irakaskuntza dago, hau da, bai maila batetan eta baita bestean ere, euskara irakatsiko zaie euskaldunak ez diren haurrei.

Lehenengorari buruz hauxe dio Kontseilaritzak: «Ahal delarik, hoberena zera litzateke: Euskal Herrian euskaraz mintzatzen diren haur guztiak beren ama-hizkuntzan eskolatzeari». Baina hau oraingo ezinezkotzat jotzen du eta horregatixe: «... kontutan

harturik euskal irakasle kopuruaren urritasuna eta hizkuntz egoeren desberdintasun ugariak, egokiago dirudi lehen urratsak, mailaz-maila eta ondo finkatuaz ematea, gure errealitate soziolinguistikoak berak adierazten dizkigun lehentasun batzuren arabera». Lehentasun kriterioak hau da, irakaskuntza elebiduna oraintxetik ezartzeko erabiliko diren kriterioak, ondokoak dira: euskal zonan dauden 2.500 biztanlez beherako herriak; eskola estatala eta ikastola batzeko asmoa adierazi duten euskal zonako herriak; euskaraz mintzatuagatik ere, ikastolarik ez dagoen herriak eta azkenik, euskal herrixketako haurrak konzentratzen diren eskolak dituzten herriak.

nondik atera irakasleak?

Irakaskuntza oraindik ez dago hemengo botereen eskuetan. Hezkuntz Kontseilaritzak konpetentzi batzu eskuratu dituen arren, Ministeritzak eta honengandik dependitzen duen Delegazioak zerikusi handia dute.

Ministeritzak hasi berri den ikasturterako eta Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako probintzietarako —Nafarroa, Eusko Kontseilu Nagusitik kanpora dagoenez ez da hemen sartzen— 550 inguru euskarazko edo euskararen irakasle onartu du. Horietatik 300en bat Bizkairako, 200 Gipuzkoarako eta 40 gutxi gora behera Arabarako. Postu horik betetzeko nahiko maixu-maistra —edo lizentziatu— euskaldun ez dagoenez gero, bereizlarietara —edo espezifikotara, lehen idoneoak— jo da, hau da titulo akademiko hori ez izan arren, euskarazko klaseak emateko kapaz direnetara. Oraindik bereizlariak aukeratzeko daude eta ez dakigu zenbat eta nola banatuak izango diren.

Prozesu guzti hau gainera, Gipuzkoan behintzat, 130en bat maixu-maistra —euskarazko irakasle bezala sartzen zirenen kopuru berdintsua— lanposturik gabe gelditzen zela eta horren ondorioz izan diren borrokengatik atzeratu egin da pixka bat.

zer eta nola eman

Eskola estatal batetan duela hiru urtetatik euskara irakasten ari den irakasle batek esaten zigunez, «esperientzia negargarria izan daiteke, gauzak ondo egiten ez badira».

Hasteko problematxo bat dago, kontu haundia izan behar dela euskaldunak ez diren maixu-maistren baitan, euskara eskoletan sartzeagatik erretxazorik ez sortzeko.

Dena dela, irakasle euskaldun batek «a marchas forzadas» ari direla asko euskara ikasten esaten zigun.

Horretarako orain arte «Instituto de Ciencias de la Educación» delakoak antolaturiko ikastaro batzu izan dituzte toki batzutan eta askok hortik kanpora beste ikastaro, baserrietan egote etabar ere aurkitu dituzte.

Baina problema ez da bakarrik irakasle erdaldunak euskalduntzea, baizik euskara edo euskaraz irakatsi behar dutenak prestatzea. «Ni baino hobeto hitzegiten dute euskaraz nere ikasleek» zioen herri euskaldun batetan lanean hasi den irakasle batek, betiko euskalduna bera. Problema zera da, irakasleak ez daudela kasu gehienetan behar bezala prestatuak haur erdaldunak euskaldunduz joateko edo euskaldunak alfabetatu eta zenbait gai euskaraz irakasteko. Lan honetan esperientzia duen irakasle batek nahiko dudan jartzen zuen Hezkuntz Kontseilaritzak antolatuturik egin berriak diren etsaminetan ondo atera diren irakasle gaitasuna, duela gutxitik eta oso juxtu euskaldundutakoak baitira.

Dena den, euskara hobeto edo okerrago landuta duten guztiak, metodologiaren eskasiarekin topatuko

dira. Haur euskaldunak dituztenek ikastolen esperientzi pedagogikoa dute aintzindari, baina eskola estatetako egoera desberdina denez, horri egokitu behar.

Kontua haur erdaldunak euskalduntzea den kasoan berriz, arazoa latzagoa gertatzen da, horretarako metodo egokirik ez dagoelako. Lan honetan urte batzu daramatzan irakasle batek zioenez, JALGI HADI metodoaren lauzpabost ikaskai egokiak dira 9 urtetik gorako haurrei euskara irakasteko eta hortik behera koentzako metodo bat osatzeko lanetan ari da talde bat.

Hezkuntz Kontseilari bere aldetik bai eskolaurre-rako eta baita O.H.O.rako ere bibliografia eta ofar batzu eskaini dizkie irakasleei.

Hala ere, hau ez dela nahikoa diote irakasle batzuk, eta «eskola estatuetan ematen diren kondizio bereziak oinarritzko estudio bat egin beharko litzatekeela eta dirua inbertitu behar, orain arte inbertitu ez den dirua, euskara eskoletan sartuz joateko».

euskara, integratzaile

«Inmigratio fenomenoak azken urteotan Euskadin lortu dituen gizatalde deserrotuak direla medio, herrian zatiketa sakon bat finkatzeko arriskua bizia dugarik, eginbehar honen premia areagotu besterik ez da egiten. Zentzu honetan, eskola gizarte integrakuntzaren tresna izan daiteke eta izan behar du» dio Hezkuntz Kontseilaritzak. Mundu hau ezagutzen duten irakasleek ere asko azpimarratzen dute hori bera; hau da, euskara estatuetan sartze honek duen garrantzia inmigranteak integratzeko orduan.

Itxuraz aurrekoen antzera hasi den ikasturte honen —huelga eta guzti, Estatuko beste toki batzuetan bezalaxe, Gipuzkoan eta Bizkaian— esanahi berezia izango duela dirudi.

ELIXABETE GARMENDIA

ahizpatasuna

Maite Idirinen azken diska eskuartean hartu genuenean, lan honi izena ematen dion konzeptotik hasita gogoz eta sakonki landutako zerbaiten aurrean ginela iruditu zitzaigun.

Azalean agertzen diren argazkiak ongi aukeraturikoak dira gure eritzian eta musiko laguntzaileen zerrenda irakurri ondoren, entzuteari ekin genion.

kantari bikaina

Kantari eskolatua dugu Maite. Azken urteotan honi lehentasuna emanez —ikasteari alegia— urrezko medaila irabazi du Baionako kontserbatorioan.

Baina guzti honek badu garrantzirik gero kantatu behar dituen obrak aukeratzeko. Gauza bat da kantaria izatea eta beste bat guztiz ezberdina, kantagilea. Kantagile guztiak ez dira kantariak, kantari guztiak kantagile ez diren bezala. Eta hemen datza agian diska honek duen arazo garrantzitsuena.

ahalmen ez baliatuak

Maiteren ahotsa hezitua da jenero zehatz bat kantatzeko edo hobeto esanda, bada musika zehatz bat horrelako kantari batentzat egokitua dena, gure eritzian. Horregatik, musikagile batek interpretearen

ahalmenak kontutan hartu behar lituzke konposatzerakoan. Kasu honetan, ez dakigu Maitek aukeraturako kantak diren ala kanta horiek Maiteri egokitakoak eta diren. Hala eta guztiz, badirudi, aski motz egina dela aukera.

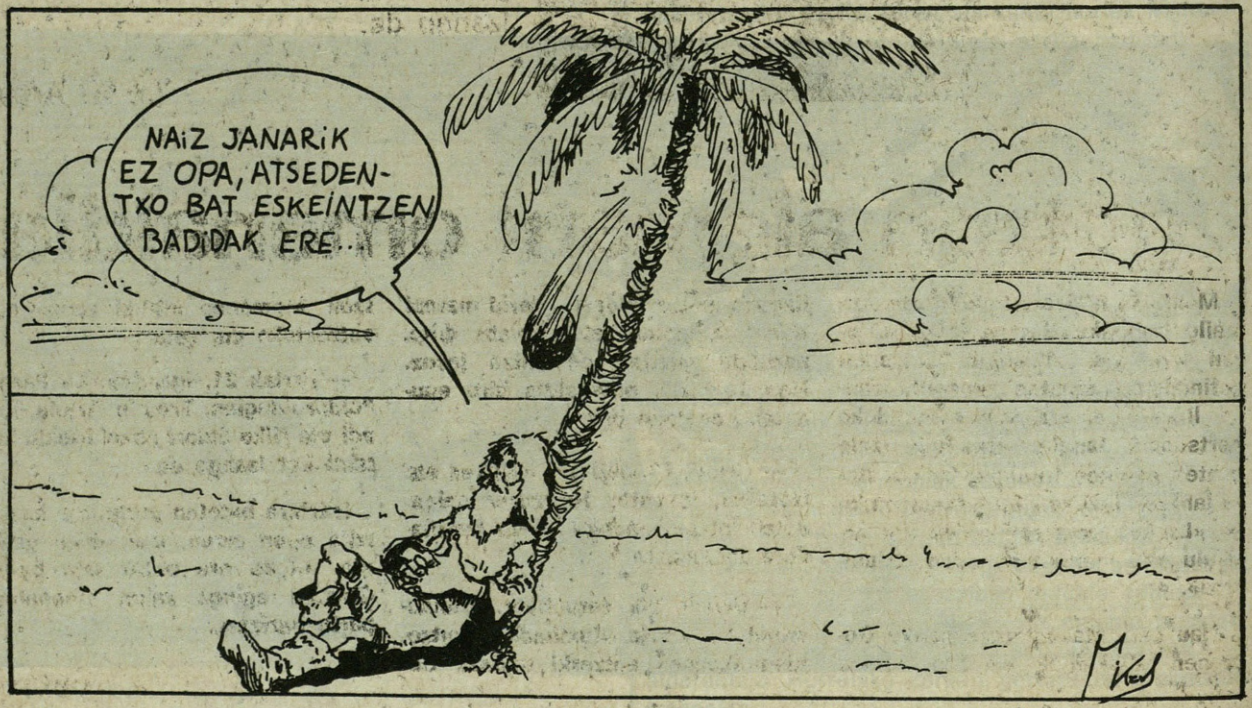
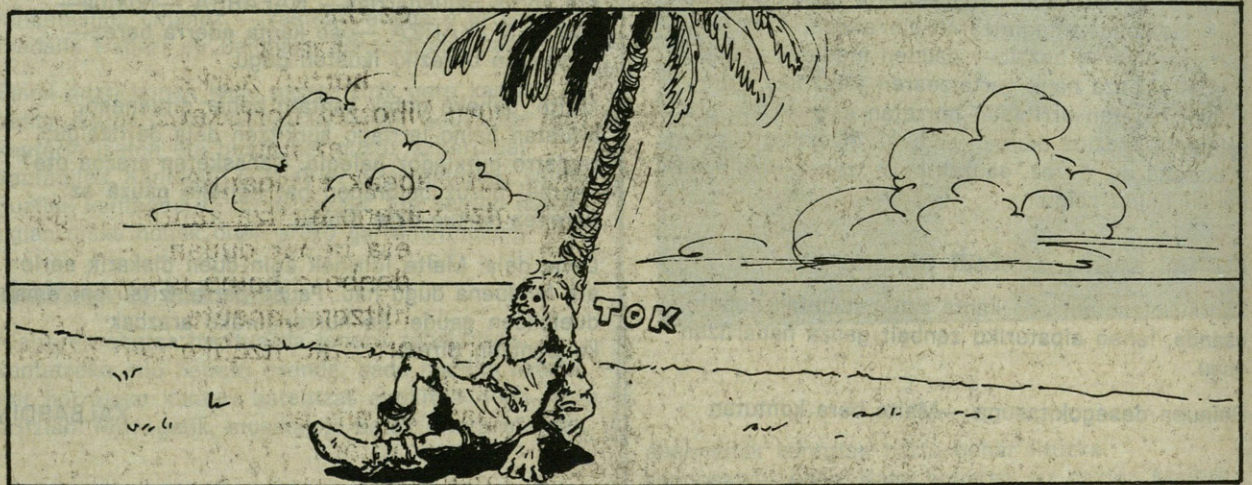
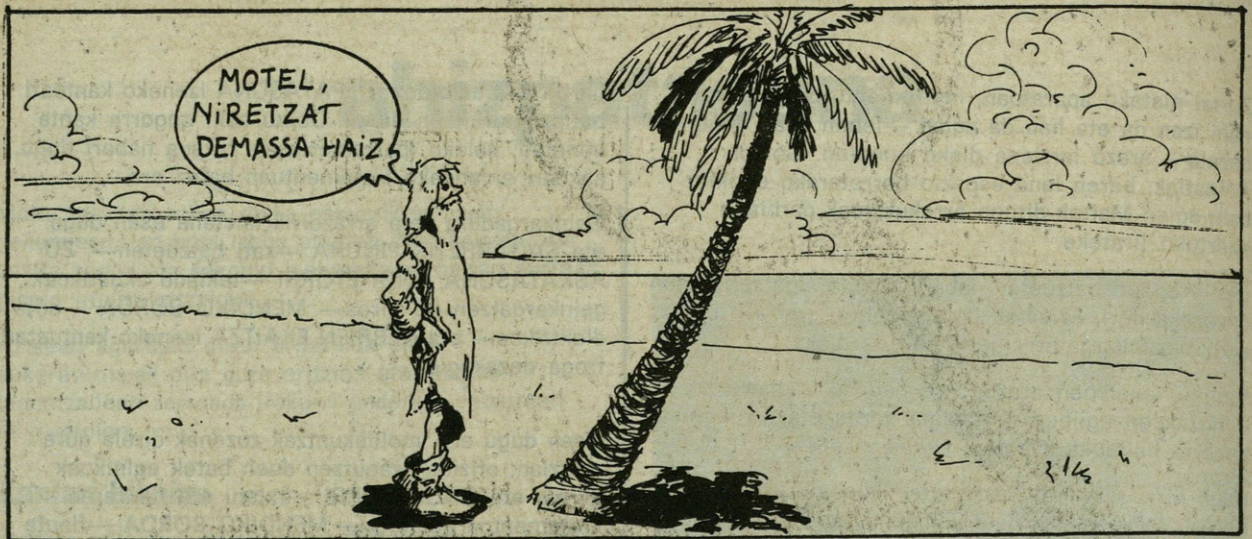
Gotzon Aulestiak eginiko armoniak zuzenak direlakoan gaude. Ofizioa ezagutzen duenez geroz, ongi jantzi ditu doinuak, baina arazo batzu aztertu nahi genituzke.

azpiegituraren eza

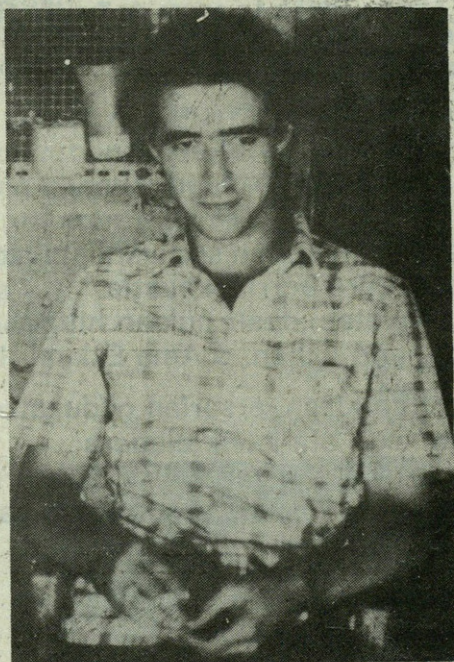
Hiru funtsezko elementuak hartuko ditugu azterketa hau egiteko: Maite kantaria, kantak armonizaturik eta grabatzeko azpiegitura edo tresna horren mugak. Lehenago esan dugunez Maite kantariaren ahalmenaz ez dira aski baliatu. Esan dugu ere, kantak ez direla egin errealitate horretan finkaturik. Gotzon Aulestiak eginiko armoniak zuzenak iruditzen zaizkigula esan dugu. Instrumentuak soilki hartzen baditugu, hori ikusten dugu baina produkto osoa entzuterakoan, halako gainkarga dagoela sentitzen da, metro kuadro gutxiko espazioan muelle gehiegi sartuko bagenitu bezala. Nahiz eta muelle egokiak izan espazio horretan desegoki sartzen dira eta alderantziz. Horrelako zerbait gertatu da grabatzeko tresnekin.

robintxonen kezak

ZIRRIKUTUTAN

Nahiz eta heriotza
helduko zaidala jakin
ez dut
haatik
... horren aurka
buru bihotzez borrokatzetik etsiko,
ez nau
ustekabeak arrapatuko!
bizi naizeno bizitza kantatuko dut
eta behar dudan
denbora baino lehen
hiltzen banaute.
nere hortzetan itzaliko den azken
antzia
beste batenetan
loratuko den
lehen irria
izango da.

(J. A. Artze)

gotzon alemani omenaldia

Muxikiña taldearen gidari eta sortzaile izandako Gotzon iazko urriaren 17an joan zitzaigun. Gotzonen definizio bat ematea aski zaila izango litzazuke, eta kultur munduko pertsonaia langile eta isila zela esatea nahikoa iruditzen zaigu. Bere lanaren lekuko dira Intxaurrondoko «Lauso» antzerki taldea eta artikulua hau izenpetzen duen «Muxikiña».

Hau dela eta, Intxaurrondoko Gotzonen adiskideek eta Sto. Tomas

lizeoko kultur taldeak ederki merezi duen omenaldi bat antolatu dute, partaide guztien eskaintza jasoz. Horrela bada, omenaldia hiru egunetan banatuko da:

— Urriak 19, ostirala: «Hitzez eta Hotsez», Joxanton Hartzeren saloa. 8etan Intxaurrondoko Maria Auxiliadora antzokian.

— Urriak 20, larunbata: Intxaurrondoko Maria Auxiliadora antzokian «Lauso» antzerki taldeak Go-

tzon Alemanen «Kiliki zopa» obra antzeztuko du, 7etan.

— Urriak 21, igandea: La Pazeko Polikiroldegian, Txomin Artola, Imanol eta Niko Etxart abeslariekin kantaldi bat izango da.

Hasiera batetan programa hau jarrita egon arren, nahi duen guztia etor liteke era batez edo bestez Gotzoni egingo zaion omenaldian parte hartzera.

MUXIKIÑA

joanak joan...

Pierre Bordazarre «Etxahun» hil honen 1ean joan zaigu.
1908ko Maiatzaren 28an jaio zen Xuberoko Iruri herrian. Gure artean
koblakari bezala oso famatua zena eta behar bada ezagunegia ez.
Haren oroipenetan jartzen ditugu lerro hauk eta eskaini bere kanta
famatuetatik bi: «Agur Xiberua» eta «Ama».

Dena dela Pastoralgintzan ere aparta genuen eta bere
obra guztiak hauk ditugu: Etxahun Barkoxe (1954); Matalaz (1955);
Bereterretx (1956); Santxo Azkarra (1965); Le comte de Treville (1966);
Txikito Kanbo (1967); Pette Beretter (1972); Ximena
eta Iparragirre. Gure agurrik beroena.

A M A

1. Ai! zer plasera, bost urthen bürrian sor lekhilat ütztultzia
Ene herria etsitü nian, zure berriz ikhustia
Aski sofritüz nik hanitxetan, desir nükian hiltzia
Ez bazüntüdan hain maite ukhen, o Ama Eskual-Herria
2. Hanitxen gisa phartitü nintzan, etsarian güdukatzera
Gogua bero, bihotza laxü, eta kasik alagera
Ez bainakian, orano ordian, zer zen amaren beharra
Hari phentsa eta biga bostetan, aher zitazün nigarra.
3. Erresinola khantari eijer libertatian denian
Bena trixtüran hingatzez dua kaloia baten barnian
Gü ere ama hala guntüzun, tirano haien artian
Zure ametsa kontsolagarri, trixtüra handirenian.
4. Orhiko txoria da den bezala fidel Orhi bortiari
Üskaldün guziak gütutzu, ama zure zerbutxari
Alageraki lehen bezala, egin izagüzü erri
Ikhusten gütüzü othoitzetan zure arbola saintiari.
5. Sorthü berriak, bere khunatik, lehen elhia du «ama»
Bere ilüsiõne ederrian, ez dezazüla abandona
Zure amodiua egar itzozü bizitze huntako phenak
Begira dezan azken hatsetan, azken hitza zure «Ama»

Erginik 1946 urthian,
gerlako (1939-1945) presunerak
arra jin ziebarik, harien
uhuretan.

AGUR XIBERUA

Errepika: Agur Xiberua
Bazter güzietako xokhorik eijerrana
Agur sor lekhia
Zuri ditit ene ametsik goxuenak
Bihotzan erditik
Bostetan elki deitadazüt hasperena
Zü ützi geroztik
Bizi niz trixterik
Abandonatürük
Ez beita herririk
Parisez besterik
Zü bezalakorik

1. Sor lekhia ütirik gazte nintzalarik
Parisen sarthü nintzan korajez betherik
Plaserez gose eta бүrian hartürük
Behar niala alagera bizi
Bostetan geroztik
Nigar egiten dit
Xiberua zuri
2. Palazio ederretan gira alojatzen
Eta segür goratik aide freska hartzen
Gain behera so-ginik betzait üdüritzen
Orhiganen nizala agitzen
Bena ez dira heben
Bazterrak berdatzen
Txoriak khantatzen!
3. Ametsa, lagün nezak ni Atharratzerat
Ene azken egünen han igaraitera
Orhiko txoriaren khantüz behatzera
Pharka ditzan nik egin nigarrak
Hots, Xiberotarrak
Aintzinian gora
Eskualdün bandera

Eskualdün ororez ezagutla
Egina 1946 urthian
Xiberoko Khantore gehiena.

estatutoan ere abiapuntua jokabidearen seinale

Estatutoaren inguruan bi bloke argi formatu dira. Alde daudenen blokea eta kontra daudenena.

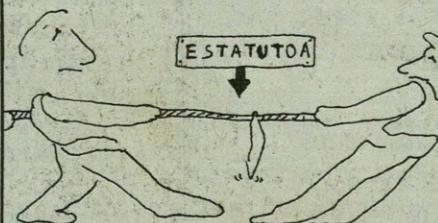
Estatutoaren alde daudenen blokea hauek osatzen dute: UCD, PSOE, PC, PNV, ESEI eta EEak. Haundi-maundika konkretatu dut blokea, barka. Estatutoaren kontra daudenen blokea, ostera, hauek osatzen dute: Kristo Gure Erregeren Gerraskariak, AP, EMK-OIC, LKI eta HBak.

Kontra edo alde zergatik da goen adierazteko arrazoiak jartzen ditu bloke bakoitzak; eta, funtsean, bi arrazoi baino ez dira. Alderdi batzuek uste dute Estatutoak indartu egiten duela Estatu Espainoleko Gobernuak. Besteek, ostera, uste dute Estatutoak debildu egiten duela Estatu Espainoleko Gobernuak.

Gauza berdina beste era batean ere esan ohi da. Alegia: batzuen eritzia da Estatutoa Euskal Herriaren eta langileria-neren onerako izango dela. Eta besteena, ostera, da Estatutoa Euskal Herriaren eta langileria-neren kalterako izango dela.

Beraz, arrazoietan oinarrituz egiten baldin baditugu blokeak, bi bloke ateratzen dira berriz; baina, hau gauza bitxia!, alderdi diferenteek osatzen dituzte bi blokeok. Bloke bat osatzen dute UCD, PSOE, PC, EMK-OIC, LKI eta HBak. Bloke honetakoek uste dute Estatutoak indartu egiten duela Estatu Espainoleko Gobernuak. Estatu Espainoleko Gobernuak indartu egiten duela, UCD, PSOE eta PC Estatutoaren alde daude. Eta Euskal Herriaren eta langileria-neren kalterako delako, EMK-OIC, LKI eta HB Estatutoaren kontra daude.

Beste blokea osatzen dute Kristo Gure Erregeren Gerraska-

riak, AP, PNV, ESEI eta EEak. Bloke honetakoek uste dute Estatutoak debildu egiten duela Estatu Espainoleko Gobernuak eta, beraz, Euskal Herriaren onerako dela. Estatu Espainoleko Gobernuak debildu egiten duela, KGEK eta AP Estatutoaren kontra daude. Eta Euskal Herriaren onerako delako PNV, ESEI eta EE Estatutoaren alde daude.

Egia osoa, izan, hau da: PNV izan, HB eta UCDren eritzi berdinekoa dela eta uste duela Estatutoak Euskal Herria Madrila hurbiltzen eta duela langileria zapaltzen. Baina PNVri botoa ematen dion jende askok ez du nahi Euskal Herria Madrila hurbiltzerik; beraz, PNVen esan behar du Estatutoa Euskal Herriaren onerako dela. PNVen ikuspuntutik begiratuta, gainera, egia da esaten duena, zeren PNVen Madrilen gaur agintzen duenarengana Euskal Herria hurbiltzea nahi baitu. Beraz, berak egin nahi duen Euskal Herriarentzat Estatutoa bide aproposa da.

JULEN KALZADA

hiztegia

Agian: Acaso
Aginte: Mando
Agudo: Rápido
Ahobatez: Unánimemente
Ahobero: Bocazas
Ahul: Débil
Arrunt: Vulgar
Atsegin: Agradable
Berankor: Lento
Bera(tu): Remojar(-ado)
Bereter: Cura
Bikoitz: Doble
Buztin: Arcilla
Duin: Digno
Dunborts: Ruido de cencerro
Eltxo: Mosquito
Eltze: Puchero
Erara: Según
Erasan: Distensión
Errieta: Rifa
Etekin: Ganancia
Garai: Alto
Gaztainondo: Castaño
Goretsi: Exaltar(-ado)
Gorringo: Yema
Haltza: Aliso
Haril: Ovilla

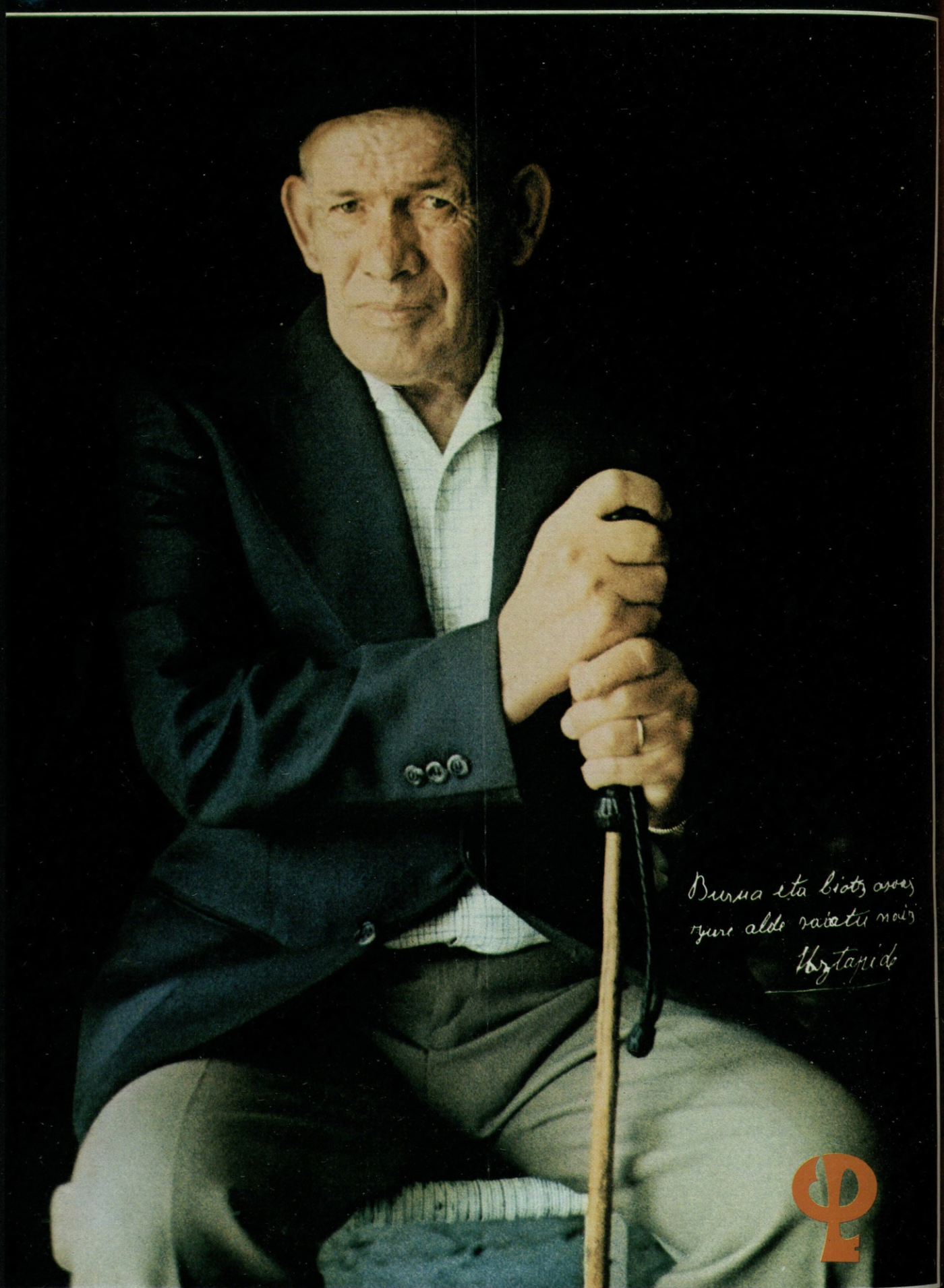
Harmarri: Escudo
Haundi-maundi: Ricachón
Hertsidura: Cerco
Hitzerdi: Indirecta
Hizjario: Charlatán
Ilbeltza: Urtarrilla
Ingurugiro: Medio ambiente
Intxaurren: Nogal
Jauregi: Palacio
Jeitzi: Ordeñar
Jorral: Apirila
Kaiku: Cuenco de madera
Kausi(tu): Hallar(-ado)
Kutxa: Arca
Kuzkur: Encogido
Legez: Bezala
Luzelabur: Dimensión
Mantso: Apacible
Mortairu: Mortero
Oreka: Equilibrio
Puska: Trozo
Sarde: Horca
Urdai: Tocino
Urdail: Estómago
Urritz: Avellano
Uztarri: Yugo
Zali: Cucharón

ARGIA

herri
zahar
honetan
kaatear
k

Herriarekin - Herriarentzat. CAJA LABORAL

Burua eta biotz orain
gure alde rabatu naiz
Uztapide

